ԱԶԳ
AZG armenian newspaper

Մարտ 14
1992
Շաբաթ

եռօրյա թերթ
Բ տարի, թիվ 19 (111)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետության 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULASU

Ռազմական գույքը արգելվում է դուրս հանել Հայաստանից

Փակ դռների ետեւում կայացած քննարկումից հետո Հայաստանը խորհրդարանի որոշում ընդունեց, որի համաձայն արգելվում է Հայաստանի տարածքում տեղակայված ԱՊՀ-ի զորամասերի գույքը դուրս հանել հանրապետության տարածքից: Այդ որոշմանը հակասող բոլոր հրամանները կճանաչվեն անվավեր: Գույքը դուրս հանելու փորձի դեպքում այն անհապաղ կազգայնացվի:

Տեղեկացանք նաեւ, որ Հայաստանի Գերագույն խորհրդի Նախագահ Բաբկեն Արարքցյանը երեկ 10 օրով մեկնեց ԱՄՆ:

Զինադադարի համաձայնագիր եւ փոխադարձ մեղադրանքներ

Ադրբեջանի ՆԳՆ եւ պաշտպանության նախարարությունը հաղորդեցին, որ խախտելով կրակի դադարեցման մասին ձեռք բերված պայմանավորվածությունը, հայկական կազմավորումները մարտի 12-ի օրվա երկրորդ կեսին եւ մարտի 13-ի առավոտյան հրթիռահրետանակոծման են ենթարկել Ադրբեջանի Լաչինի, Ղուբաթլիի, Թովուզի, Ղազախի եւ Աղդամի շրջանի բնակավայրերը: Հաղորդվել է նաեւ, որ Մարտակերտի շրջանի Բաշ-Գյունեփայա, Օրտա-Գյունեփայա եւ Մանիքլու գյուղերը շրջապատված են հայ գրոհայիններով: Աղդամի շրջանում մարտի 12-ի լույս 13-ի գիշերը հայկական կողմի հրետանակոծումների հետեւանքով զոհվել են ավելի քան 50 եւ վիրավորվել մոտ 100 մարդ: Շրջկենտրոնում ավերվել են ավելի քան 70 բնակելի տուն: ՆԳՆ-ում հաստատեցին, որ Աղդամ եւ Շուշի քաղաքներից հեռացել են կանայք եւ երեխաները:

Մինչդեռ Հայաստանի իրազեկ աղբյուրները պնդում են, որ զինադադարի մասին համաձայնագիրը խախտվել է Ադրբեջանի կողմից, որը մարտի 12-ի երեկոյան «Գրադ» կայանքից հրետանակոծել է Ստեփանակերտը: Արդյունքում 5 հոգի զոհվել են, երկուսը՝ վիրավորվել: Հայկական կողմը հաղորդել է նաեւ, որ Ադրբեջանի Թովուզի շրջանում ԱՊՀ-ի զորքերը ադրբեջանական բանակին են թողել 9 տանկ, 13 զրահամեքենա եւ մեծ քանակությամբ զինամթերք:

«Սնարք» հաղորդել է, որ մարտի 12-ի լույս 13-ի գիշերը Ադրբեջանի կողմից հարձակման է ենթարկվել Տավուշի շրջանի Այգեձոր գյուղը: Ինքնապաշտպանության ուժերը 7-րդ բանակի զինծառայողների հետ միասին ետ են մղել հարձակումը: Զոհվել է մեկ զինծառայող: Նույն գիշերը հրետանակոծվել է Շահումյանի շրջանի Ղարաչինար գյուղը, կան ավերածություններ եւ վիրավորներ: ■

ՄԱԿ-Ի ԲԱՆԱԳՆԱՑ ՍԱՅՐԸՍ ՎԵՆՍԸ ԳԱԼԻՍ Է ՇՐՋԱՆ

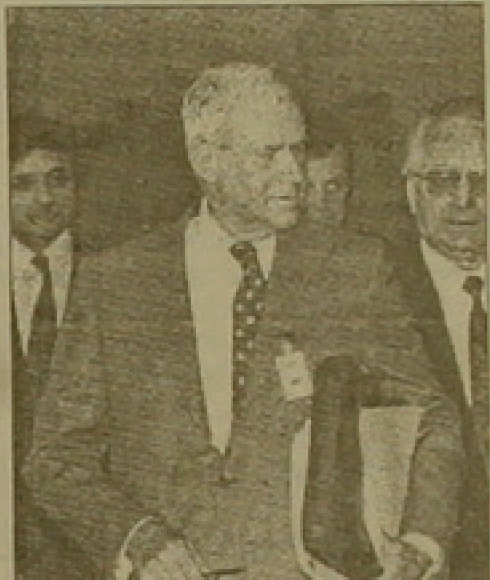

ՄԱԿ-ի բանագնաց Սայրըս Վենս

Դեմիրել. «Կրակը դադարեցվում է առայժմ»

Աշխարհի բազմաթիվ մայրաքաղաքներ, այդ թվում Վաշինգտոնը, Մոսկվան, Անկարան, Փարիզը, Թեհրանը, Լոնդոնը, Բրյուսելը եւ Հելսինկին, դեռ չհաշված Երեւանն ու Բաքուն, դարձել էին ոչ այնքան հիմնահարցի լուծման, որքան շրջանում տարբեր երկրների եւ բլոկների ապագա ազդեցության չափ ու կշռի որոշման ասպարեզ. Հայաստանին, Ադրբեջանին ու մանավանդ Արցախին վերապահելով սովորական դերակատարի դեր, մինչդեռ ոչինչ չէր խանգարում հետմոսկովյան Բաքվին ուղղակի կապ ստեղծելու խաղաղ բանակցության եւ գոյակցության կողմնակից Երեւանի եւ այնուհետեւ ԼՂՀ-ի հետ:

Ու մինչ ռուսական քաղաքական եւ ռազմական ուժերը շարունակում էին վիճարկել Ռուսաստանի 200 տարվա քաղաքականության հետագա ընթացքը շրջանում, իսկ Թուրքիան փորձում էր մի կողմից սխալ թույլ չտալ հարեւան Իրանի ախորժակների հագեցման եւ մյուս կողմից չափավորել սեփական ծարավը, ՆԱՏՕ-ի, Արեւելք-Արեւմուտքի համագործակցության խորհրդի եւ, ի վերջո, ՄԱԿ-ի վերին օղակներում ստեղծվեց համախոհություն՝ թույլ չտալ կրակի հետագա տարածումը, մանավանդ որ ռազմական գետնի վրա հայ ազատամարտիկների հաջողական հարվածները կրող Բաքուն միջամտություն էր պահանջում:

Եւ ահա երեկ երեկոյան ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար դոկտ. Բուտրոս Ղալին որոշեց փաստահավաք առաքելությամբ Երեւան եւ Բաքու ուղարկել իր գլխավոր բանագնաց Սայրըս Վենսին: Հարավսլավական կնճռոտ հարցի բոլոր ծալքերին ծանոթ եւ փորձանքահալած (trouble shooter) մակդիրներին արժանացած դիվանագետի ժամանումը, որի ստույգ ժամանակը մինչեւ ուշ գիշեր մեզ չհաջողվեց իմանալ, կարող է արցախյան հիմնահարցի միջազգայնացման՝ թեեւ հանգրվանը հանդիսանալ, հարցի դիվանագիտական երկարաձգումներով: Ռեյգանի առաջին վարչության պետքարտուղար, Սայրըս Վենսը դեռեւս միջինարեւելյան իր մազոգային միջնորդություններից մինչեւ հարավսլավական իր միջամտությունները ծանոթ է որեւէ հարց իր տրամաբանական վախճանակետին չհասցնելու հոչակով: Նրան կհաջողվի՞ այս անգամ քնկոտ մտցնել արցախյան կնճռի լուծման գործում: Հուսանք:

Իրերի այս կացության մեջ ավելի գործնական եւ կտրուկ է թվում Թեհրանի գործելակերպը, որը նախընտրում է, ինչպես վկայում է հինգշաբթի օրը արտգործնախարար Վելայաթիի հեռախոսազանգը նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանին, ուղղակի կապ հաստատել Բաքվի ու Երեւանի հետ, գեթ կրակի անմիջական դադարեցումը ապահովելու համար: Մինչդեռ, մյուս կողմից, Թուրքիան, որի ռազմափորձերը Հայաստանի սահմանի երկայնքին քիչ ոգեւորություն չպատճառեցին Ադրբեջանին Արցախը ճնշելու գործում, նախընտրեց *վիա Վաշինգտոն* ներգործել շրջանի կացության վրա:

Այս իմաստով հատկանշական էր երեկ հետմիջօրեին վարչապետ Դեմիրելի հավաստիացումը, որն իր հերթին հավաստիք էր ստացել Բաքվում իր դեսպանի Կարամանօղլուի կողմից, որ Արցախում կրակը դադարեցված է, գեթ առժամանակ:

Առաջիկա օրերին, ինչպես նախորդ շաբաթներին, Երեւանն ու Բաքուն դառնալու են միջազգային դիվանագիտական գործիչների այցելավայրը, փաստահավաքման եւ բանակցությունների վայրը: Ի՞նչ կտա դա, սպասենք եւ տեսնենք: ■

Բուշը զինադադարի կոչ է անում

ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը կոչ է արել Հայաստանին եւ Ադրբեջանին դադարեցնել զինված գործողությունները եւ ԼՂՀ-ի կոնֆլիկտը կարգավորել խաղաղ միջոցներով: Ինչպես հաղորդել է Սպիտակ տան մամուլի քարտուղար Մարլին Ֆիցուոթերը, հինգշաբթի օրը նախագահ Բուշը Թուրքիայի վարչապետ Դեմիրելի հետ ունեցած հեռախոսազրույցում քննարկել է երկու նախկին խորհրդային հանրապետությունների միջեւ կոնֆլիկտը: Բուշը լուրջ մտահոգություն է հայտնել վերջին օրերին Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ գործողությունների սրման առթիվ եւ հայտարարել է, թե ԼՂՀ-ի շուրջ ստեղծված կոնֆլիկտը անհրաժեշտ է կարգավորել միմիայն խաղաղ միջոցներով: ■

Բանակը դուրս չի գա Անդրկովկասից

«Մեր ժամանակներս ԱՊՀ-ի զորքերը դուրս չեն բերվի Անդրկովկասից», մարտի 13-ին «Սնարք»-ի թղթակցին հայտարարեց Անդրկովկասի զինվորական օկրուգի հրամանատարի տեղակալ գեներալ լեյտենանտ Սուֆիյան Բեփաեւը: Բանակն առաջվա պես շարունակում է պաշտպանել Հանրապետության արտաքին սահմանները, նշեց նա: ■

Իսրայելը ամերիկյան զենքեր է վաճառել

Վաշինգտոն-Թել-Ավիվ հարաբերությունները նորից լարվեցին, երբ ամերիկյան անվտանգության մարմինները բացահայտեցին Իսրայելի կողմից ամերիկյան զենքերի ապօրինի վաճառքի նոր փաստեր: Այս անգամ չլիազորված վաճառքի տեսականիում եղել են գերկատարելագործված զենքերի տեսակներ, ինչպես օդ-օդ հրթիռներ՝ Չինաստանին, հակատանկային արկեր Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետությանը եւ տարբաղադրյալ ռումբեր Եթովպիային եւ Չիլիին, ինչպես նաեւ ռադարներ եւ ռադիոխափանարիչներ այլ երկրների:

Ամերիկյան պաշտոնյաները հայտարարեցին, թե իրենք ամիսներ շարունակ իսրայելյան կողմին զգուշացրել են այս մասին, սակայն վերջիններս ժխտել են ապօրինի որեւէ գործարքի գոյությունը: ■

Ռոլան Դյումա. Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցը պետք է կարգավորել Արցախի ժողովրդի ազատ կամքով

Մարտի 12-ին ավարտվեց Հայաստանի արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանի այցը Մերձավոր Արեւելքի մի շարք երկրներ:

Վերադարձին, Րաֆֆի Հովհաննիսյանը Փարիզում մեկժամյա զրույց է ունեցել Ֆրանսիայի արտգործնախարար Ռոլան Դյումայի հետ: Հանդիպման ընթացքում քննարկվել են Ֆրանսիայի եւ Հայաստանի միջեւ երկկողմանի հարաբերությունների զարգացման, Ղարաբաղի հիմնահարցի խաղաղ կարգավորման խնդիրները: Զրույցի ժամանակ Ռոլան Դյուման հայտարարել է, թե Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցը պետք է կարգավորել Արցախի ժողովրդի ազատ կամքի դրսեւորման միջոցով:

Երեկ Հայաստանի պատվիրակությունը ՀՀ փոխարտգործնախարար Արման Նավասարդյանի գլխավորությամբ մեկնեց Իրանի Իսլամական Հանրապետություն: Պատվիրակության կազմում էին հանրապետության նախարարներ, խոշոր ձեռնարկությունների ղեկավարներ: Նախնական պայմանավորվածության համաձայն, այցի ընթացքում, որը կտեւի մինչեւ մարտի 17-ը, կստորագրվեն մի շարք պայմանագրեր, որոնք կընդգրկեն երկկողմանի համագործակցության տարբեր բնագավառներ:

Ազերիները անհապաղ բանակցություններ են պահանջում

Ադրբեջանի նախագահի պաշտոնակատար Յաղուբ Մամեդովը կոչ է արել Թուրքիայի նախագահ Թուրգութ Օզալին եւ վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելին, ինչպես նաեւ Ուկրաինայի նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկին աջակցել հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի քաղաքական կարգավորմանը եւ Լեռնային Ղարաբաղում արյունահեղության դադարեցմանը: Օզալը, Դեմիրելը եւ Կրավչուկը մտահոգություն են հայտնել իրավիճակի սրման կապակցությամբ եւ խոստացել են ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցառումներ կոնֆլիկտը կարգավորելու համար:

Նույն օրը Ադրբեջանի վարչապետ Հասան Հասանովը հեռախոսով զրուցել է Թուրքիայի ղեկավարների, Իրանի նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանիի եւ արտգործնախարար Ալի Աքբար Վելայաթիի, ինչպես նաեւ Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւի հետ:

Տեղեկացնելով նրանց Ադրբեջանում ստեղծված իրավիճակի մասին, նա այդ պետությունների ղեկավարներին դիմել է հետեւյալ խնդրանքով. [illegible] անհապաղ բանակցություններ [illegible] նախագահներ Լ. Տեր-Պետրոսյանի եւ Բ. Ելցինի հետ կրակը դադարեցնելու նպատակով: Հասանովը խնդրել է նաեւ Ադրբեջանի ղեկավարության տեսակետը հասցնել ՄԱԿ-ին անհրաժեշտ քայլեր ձեռնարկելու համար: ■

Վ. Վուրալ. Ռուսաստանը բարոյական պատասխանատվություն է կրում

Ռուսաստանը բարոյական պատասխանատվություն է կրում Լեռնային Ղարաբաղում տեղի ունեցող իրադարձությունների համար: Այլ երկրների հետ միասին նա պետք է իր ներդրումն ունենա հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի կարգավորման գործում: Այդ մասին մարտի 13-ին լրագրողներին հայտարարեց Մոսկվայում Թուրքիայի դեսպան Վոլքան Վուրալը: Դեսպանը հույս ունի, որ իրեն կհաջողվի համոզել Ռուսաստանի իշխանություններին ավելի արդյունավետ քայլեր ձեռնարկել այդ ուղղությամբ:

Վ. Վուրալը հաղորդեց, որ այժմ [illegible] սպասում են Հայաստանի [illegible] պատասխանին [illegible] ղարաբաղյան խնդրի խաղաղ կարգավորման ծրագրի վերաբերյալ, որը Թուրքիան առաջարկել էր ԵԱՀԽ-ի անդամ-երկրների արտգործնախարարների օրերս տեղի ունեցած նիստի ժամանակ:

Թուրքիայի կարծիքով, ղարաբաղյան խնդիրը կլուծվի միայն *«Ադրբեջանի կողմից Լեռնային Ղարաբաղի օրենադրության ճանաչման եւ միաժամանակ հայ բնակչությանը մշակութային եւ տնտեսական ինքնավարության երաշխիքներ տալու դեպքում»:*

Ըստ Վուրալի, Երեւանը պետք է ընդունի, որ ադրբեջանական հողում պատերազմ է գնում Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ: Դեսպանը հերքել է այն հաղորդումները, թե իբր Թուրքիան Հայաստանի հետ սահմանակից շրջաններում ռազմական նախապատրաստություններ է տեսնում: Թուրքական կառավարությունը շարունակում է մարդասիրական օգնություն ցույց տալ երկու [illegible]: Թուրքիան գտնում է, որ [illegible] ղարաբաղյան կոնֆլիկտի ուժեղացումը հանգեցնում է շրջանի երկրներում իսլամ արմատականների խմբավորումների ազդեցության ամրապնդմանը, որը կարող է այդ պետություններում հետագա ապակայունացման պատճառ դառնալ: ■

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Իրանը հայտարարեց, թե պատրաստ է ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի հետ քննարկելու նավթի արտածումների հարցը: Չորեքշաբթի օրը կատարված այս հայտարարությունից անմիջապես հետո անմշակ նավթի գները անկում կրեցին միջազգային շուկաներում:

Նյու Յորքի ոստիկանությունը բացահայտեց, որ դոմինիկյան եւ կոլումբիական թմրադեղային ավազակախմբերն են հեղինակները չորեքշաբթի օրը քաղաքի փողոցներից մեկում սպանված կուբացի լրագրող եւ հակաթմրամոլական պայքարի ակտիվիստ Մանուել դե Դիոս Ունանուեի մահվան:

Հարավային Աֆրիկայի 7 երկրներ Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության սպիտակամորթներից պահանջեցին 4 օր հետո տեղի ունենալիք հանրաքվեին ձայն տալ ընդդեմ ցեղային խտրականության: Իր հերթին, Աֆրիկյան ազգային կոնգրեսի նախագահ Նելսոն Մանդելան զգուշացրեց, որ խտրականությունը պաշտպանելու պարագայում քաղաքացիական պատերազմն անխուսափելի է լինելու երկրում: Մյուս կողմից, հարավաֆրիկյան Դուրբան քաղաքում երեկ շարունակվեցին փողոցային կռիվները: Արդեն կան 15 սպանվածներ:

Հյուսիսային Կորեայի փոխնախագահը հերքեց ամերիկյան այն տեղեկությունները, թե Պարսից ծոցում գտնվող կորեական ռազմանավը «Սկադ» տիպի հրթիռներ է տեղափոխում: Մինչ այդ, Դամասկոսում, նախագահ Հաֆեզ Ասադը [illegible] հիշյալ նավը կանգնեցնելու մասին ամերիկյան սպառնալիքը հայտարարելով, թե Վաշինգտոնն [illegible] վարվում է ծովահենի նման:

Բոննում Ռուսաստանի ներկայացուցիչները [illegible] խոստացան խստացնել իրենց երկրի սահմանային ստուգումները, արգելելու համար [illegible] հանրապետությունից: Այս խոստումը կատարվեց Գերմանիայում երկու մաքսանենգների ձերբակալումից հետո: Նրանք Գերմանիա էին տարել 1 կգ հարստացված ուրան, որի մասին գրել էինք մեր նախորդ համարում: ■

digitised by A.R.A.R.@

Մենք է՞լ սկսենք գիշերանոցներ արտադրել

Հայաստանի մասնագետների մի մեծ բանակ կանգնած է փակուղու առաջ

ԽՍՀՄ փլուզումից հետո Հայաստանին բաժին ընկավ մի ահռելի տնտեսական ուժ. դարձանք նախկին միութենական ենթակայության պաշտպանական արդյունաբերության ձեռնարկությունների ակամա տեր: Հասկանալի է, որ կարճ ժամանակում տնտեսությունը պարզապես ի վիճակի չէ լիարժեք տնօրինելու այս ոլորտը, սակայն օրենսդիր ու գործադիր մարմիններում ձևավորվե՞լ են արդյոք պետական մտածելակերպ ու մոտեցում: Փորձենք ընդհանուր գծերով ներկայացնել իրավիճակը:

Պաշտպանական արդյունաբերության Հայաստանի ձեռնարկությունները տալիս են Հայաստանի համախառն արտադրանքի շուրջ 55 տոկոսը, ունեն գիտատար և աշխատատար մրցունակ արտադրանք, որոնց մի քանի տեսակներ մենաշնորհային են ԱՊՀ-ում: Այս գործարաններն ու գիտահետազոտական ինստիտուտներն ամուր հիմք են ծառայել նախկին ԽՍՀՄ պաշտպանական արդյունաբերության համար և մեծ ավանդ ունեն խորհրդային բանակի գիտատեխնիկական համալրման գործում իրենց նշանակությամբ զիջելով միայն Ռուսաստանին և հյուսիսային Ղազախստանին. աշխատանքով ապահովում են բարձր մտավոր պոտենցիալով մեծ քանակի աշխատողի՝ առայժմ հնարավորություն ընձեռելով տնտեսությանը խուսափել զանգվածային գործազրկությունից, դրանից բխող սոցիալական լարվածությունից և «ուղեղների արտահոսքից»: Այսօր այս ձեռնարկությունները կանգնած են արտադրանքի ծավալի և տեխնոլոգիական մակարդակի կտրուկ անկման վտանգի առաջ, դարձել են վնասով աշխատող՝ ունենալով ահռելի պոտենցիալ: Հակառակ սրա, այս ոլորտի օրենսդրության ստեղծումը բանավեճից այն կողմ չի անցնում, որտեղ նրանց ներկայացուցիչները չեն էլ ընդգրկվում:

Կարելի է անվերջ շարունակել ցույց տալով սրա լավ ու վատ կողմերը, սակայն պարզ է մի բան. նշված տնտեսական ուժի խելացի ու հեռատես օգտագործումը Հայաստանի համար կարող է դառնալ հզոր դրական գործոն շրջանում և հուսալի կամուրջ ծառայել արտասահմանյան կապիտալի՝ խորհրդային շուկա ներթափանցելու համար:

Սակայն, ի՞նչ է տեղի ունենում: Որոշ հասարակական ու պետական նեղ շրջանակներ շահագրգռված են վերջնականապես կազմալուծել սրանք, քանդում-էժանացնում-սեփականաշնորհում՝ այսօրվա տիպիկ սխեմայով, գերադասելով այլընտրանքային և գուցե անձնական շահերը: Սրա հետևանքով կորցրածը դժվարությամբ ետ կբերվի:

Այս հսկա համալիրը կարիք ունի լուրջ և արմատական բարեփոխումների, սակայն ոչ այս ճանապարհով (կամ ինչպես Ռուսաստանի մի շարք ձեռնարկություններում, որտեղ ռազմական ինքնաթիռների փոխարեն կոնվերսիայի անվան տակ արտադրում են... գիշերանոցներ): Այս պրոցեսները կանխելու անհրաժեշտությունը գիտակցելով, շատ կոլեկտիվներում արդեն ձևավորվում է տեսակետ, ձեռնարկությունները վերածել բաժնետիրական ընկերությունների՝ բաժնետոմսերի 51 տոկոսը թողնելով պետությանը:

Ի՞նչ են իրենցից ներկայացնում այս կոլեկտիվները: Կարելի է ասել, որ այստեղ է ձևավորվում «միջին հայը»: Այստեղ են գտնվում այն կադրերը, որոնք ընդունակ են դառնալու Հայաստանի առաջընթացի շարժիչ ուժը և ամենահուսալի «հենարանը» «պետականության գաղափարի» համար: Այստեղ են նաև այն ղեկավարները, որոնք եղել են Խորհրդային Հայաստանի այսպես ասած տնտեսական ակտիվը և որոնց ղեկավարման օրոք Հայաստանը ԽՍՀՄ-ում տնտեսական շատ ցուցանիշներով զբաղեցրել է առաջին տեղերից մեկը: Հիմա այս կոլեկտիվները գտնվում են քաղաքական ուժերի ազդեցության ոլորտից դուրս: Ձեռնարկություններն ունեն տնտեսական ընդհանուր խնդիրներ ու շահեր (կան մի շարք խոշոր ասոցիացիաներ՝ «Հայաստան», «Էլոտեխ» և այլն), պարզ է, որ կունենան նաև ընդհանուր քաղաքական խնդիրներ: Առայժմ ոչ մի քաղաքական ուժ չկա, որ պաշտպանի և ներկայացնի նրանց շահերը խորհրդարանում: Տարօրինակ է, որ ոչ մի կազմակերպություն չի հետաքրքրվել այս խնդրով:

Բարեփոխումները կհաջողվեն, եթե հիմնավորված լինեն որոշակի գաղափարախոսության վրա: Ամբողջատիրությունից ժողովրդավարության անցման շատ երկրների փորձը ցույց է տալիս, որ բարեփոխումների համար լիբերալ-դեմոկրատական սկզբունքները ծառայում են որպես գաղափարական հիմք: Այդ հայտնի սկզբունքներից են ազատ շուկան, անհատի ազատությունը, հավասար հնարավորությունների հասարակությունը, ժողովրդավարական իրավական պետությունը և այլն:

Այս խնդրի լուծումը հրատապ է. այն կարիք ունի լիբերալ-դեմոկրատական սկզբունքներով քաղաքական հենարանի, և կամայական, կոպիտ կամ «հեղափոխական» միջոցառումները լուրջ վնասներ կհասցնեն ոչ միայն գործարաններին, այլև Հայաստանի ազգային անվտանգությանը:

ՌՈՒԲԵՆ ՄԵՀՐԱԲՅԱՆ
ՊԵՐՃ ՂԱԶԱՐՅԱՆ
ԱՂԱՍԻ ԵՆՈՔՅԱՆ

Մի կտրէք այն ճյուղը, որին նստած էք, կամ՝ գազո՞ն, թէ անտառ

Հարցազրույց միլիոնատիրոջ հետ

Լևոն Հակոբյանը մասնագիտությամբ գինեգործ է: Ծնվել և ապրում է Էջմիածնի շրջանի Ջրառատ գյուղում: Իր ասելով՝ աշխատում է 24 ժամ, որովհետև քնած ժամանակ էլ արթուն է: «Օազիս» բաժնետիրական ֆիրմայի տնօրենն է:

Առաջինը հոգացել է իր ծննդավայրի մասին: Գյուղն իր հոգսերով նրան է դիմում: Գյուղի 40 ծխերին և 5 միայնակներին ամսական 200-ական ռուբլի թոշակ է նշանակել: Իր վրա է վերցրել մանկապարտեզի ողջ ծախսերը, կառուցելու է 100 մահճակալանոց հիվանդանոց, մանկական այգի և այլն: Էջմիածնի սարքաշինական գործարանի աշխատակիցներին աշխատավարձ վճարելու համար 200 հազար ռուբլի է տրամադրել: Սիրում է սպորտ, երաժշտություն: Գեղակերտի Յուրիկ Սարգսյանի ծանրամարտի դպրոցի հովանավորն է: Այսօր Պոդոլսկում անցկացվող նրանց մարզումների համար 82 հազար ռուբլի է տրամադրել: Առաջիկայում մարզիկները կմեկնեն Նորվեգիա՝ մրցումների, նրանց տարեկան ծախսերը կկազմեն 10 միլիոն ռուբլի: Խոշոր չափի գումար է տրամադրել նաև Հայաստանի վոլեյբոլի հավաքականի աղջիկների թիմին, որն այստեղ առաջնություն է շահել և շուտով պիտի մեկնի Հունգարիա, տարեկան ծախսերը՝ 3 միլիոն ռուբլի: Օգնել և օգնում է ազատամարտիկներին. Գետաշենում զոհված քաջարի Թաթուլի դստերը, մինչև չափահաս դառնալը, 300 ռուբլի նպաստ է տրամադրել, միաժամանակ կես միլիոն գումար է նախատեսել Թաթուլի ծննդավայրում կառուցվող նրա հուշարձան-համալիրի աշխատանքների համար: Եվ այսպես, եթե հարկային տեսչությունը վերանայումներ անի, Լևոն Հակոբյանը իր վրա է վերցնելու Հայաստանի կոմպոզիտորների միության ողջ ծախսը, նրանց տարեկան տրամադրելով... միլիոններ:

- Ձեր հարստության մասին առասպելներ են պատմում:

- Ժողովուրդը սիրում է չափազանցնել և դա բնական է: Երբ Բեռնար Շոուին հարցրել են, ինչքան փող կուզենայիք ունենալ, նա պատասխանել է. «Այնքան, որքան կարծում են ունեմ հարևանները»:

- Ասում են, ձեր պապերը ձեզ մեծ ժառանգություն են թողել...

- Դա նույն ձեր ասած առասպելի շարունակությունն է: Իմ պապերը սովորական հողագործ մարդիկ են եղել, Սուրմալու գավառից իրենց են միայն փրկել: Ես հիշում եմ իմ տխուր մանկությունը, երբ երրորդ-չորրորդ դասարանից, ծնողներիս վաստակը լինելու պատճառով, ես էի այգու բերքը շուկա տանում: Ուսանողության տարիներին էլ գիշերները վագոններ էի բեռնաթափում: Երևանի գյուղատնտեսական ինստիտուտն ավարտելուց հետո աշխատանքի եմ անցել Հոկտեմբերյանի գինու գործարանում: 1968 թ., երբ Ջրառատում կառուցվեց գինու գործարանը, աշխատանքային կենսագրությունս սկսեցի որպես բանվոր, ապա աստիճանաբար մինչև տնօրեն: Չկարծեք, թե այդ տարիներին եմ հարստացել, այնքան պարտքեր ունեի, որ վճարում էի կիսակառույց բնակարանս... Ինչևէ, կոոպերատիվ շարժումն սկսվեց, ես դարձա մեր շրջանի առաջին կոոպերատորը, սկզբում ապխտած հավի, ապա ձկան, բաստուրմայի, սուջուխի և վերջում խաղողի թուրմի արտադրություն դրեցի: Աշխատել եմ գիշեր-ցերեկ: Ոչ շրջկոմի քարտուղար եմ եղել, ոչ էլ գործկոմի նախագահ, որ դրամ կուտակեի: Պապերիցս ժառանգել եմ խնայողություն ու պատասխանատվություն:

- Ի՞նչ կասեիք այն միլիոնատերերին, որոնք անտարբեր հանրապետության բազում կարիքավորների հանդեպ՝ իրենց հարստությունը զմռսած են պահում:

- «Աստվածաշնչում» այսպիսի տող կա. «Ով որ բարին գիտենա ու չանե, նրա համար մեղք է»: Այս ծանր օրերին եթե ամեն ունևոր ձեռք մեկնի որևէ կարիքավորի, ժողովրդի հոգսը կթեթևանա: Ոչ մի միլիոնատեր չպիտի մոռանա, որ այս ազգի զավակն է և պարտք ունի նրա հանդեպ:

- Ինչն է խանգարում ձեր գործունեության ընդլայնմանը, ձեր ծրագրերին:

- Առաջինը՝ շրջափակումները: Մեծ դժվարությամբ, բարձր գներով Ռուսաստանից բերում ենք մեզ անհրաժեշտ հումք, որը կամ թալանվում է ճանապարհին, կամ կիսով չափ տեղ է հասնում: Մյուս կողմից էլ հենց այստեղ Հայաստանում են արհեստական դժվարություններ ստեղծում, որպեսզի ոչինչ չանես: Հարկային [illegible] է սահմանել, որ արտադրությունը միաժամանակ վնասով է փակվում: Բերեմ միայն մեկ օրինակ. լիկյոր-օղային ակցիզային հարկը կազմում է 78 տոկոս, դրան ավելացրած 28 տոկոս նախագահականը, ստացվում է...: Մաքուր թվաբանական հաշվումներով մեկ լիտր սպիրտը գնում ենք 160 ռուբլով, որից ստացվում է 4,8 շիշ օղի, որի յուրաքանչյուր շիշը վաճառում ենք 60 ռուբլով, ընդհանուր արժեքը կազմում է 288 ռ., որի միայն 60 տոկոսը կազմում է 172 ռ. 80 կոպ.: Ընդհանուր հասույթից եթե հանում ենք ակցիզային հարկը, մնում է 115 ռ. 20 կ., իսկ ինչպես վերը նշեցինք, մեկ լիտր սպիրտի վրա մենք ծախսում ենք 140-160 ռ.: Իմ կարծիքով գործից անտեղյակ մարդիկ են այս հաշիվներն արել: Սրա հետևանքով բոլոր խելացիները կդադարեցնեն իրենց գործունեությունը և կանցնեն ստվերային արտադրության, և արդյունքը այն կլինի, որ մեր գաղութները կլցվեն խելացի մարդկանցով, կգլխատվի արտադրությունը: Ժողովրդական իմաստությունն ասում է՝ պետք չէ կտրել այն ճյուղը, որի վրա նստած ես:

- Ունե՞ք որևէ լուրջ առաջարկ, որը օգտակար եք համարում:

- Հարկերը գանձել միայն շահույթից, 20 տոկոսից ոչ բարձր: Եվ պետական բյուջեն կհարստանա, և ոչ մի ձեռներեց մարդ չի թաքցնի իր հարստությունը: Եվ մյուսը՝ որ, կարծում եմ, պակաս կարևոր չէ, երկու մրցակիցներից մեկին չտալ հրամայողի, իսկ մյուսին կատարողի դեր: Այսինքն, այսօր ստացվում է այնպես, որ ես ապրանք արտադրելու թույլտվություն պիտի ստանամ իմ մրցակցից, որն իմ ղեկավարն է: Ոչ մի խելոք մրցակից նման արտոնություն չի տա: Մարդկանց լիարժեք ազատություն պետք է տալ, որպեսզի մարդիկ կարողանան գոնե մինիմալ պայմաններ ստեղծել իրենց ապրելու համար, մինչև հանրապետությունում հուսալի վիճակ ստեղծվի:

- Ձեր կարծիքով, կոոպերատորներին անսահմանափակ ազատություն տալը նոր ծայրահեղության չի՞ հասցնի, առանց այն էլ ժողովրդի մեծ մասն այսօր խիստ կարիքի մեջ է:

- Ուզում եք ասել կլինեն չափազանց հարուստներ և աղքատներ: Անկախ ամեն ինչից, այսօրվա համակարգը գնում է շերտավորման: Նախկինում բոլորը նման էին գազոնի: Մկրատատերը ինչ ուզենար, կաներ... Այժմ անտառ է, խոշոր ծառեր էլ կլինեն, մանրեր էլ, ձեր կարծիքով ո՞րն է ձեռնտու...

- Այս օրերին ձեզ ի՞նչն է ավելի շատ մտահոգում:

- Օրենքների անհետևողականությունը, մարդկանց մեջ հավատի կորուստը:

- Չե՞ք հարում որևէ կուսակցության:

- Քաղաքականությունից հեռու եմ:

- Բարեգործ[illegible] բավարարվածություն եք ունենում:

- Բնության կողմից ստեղծված մարդ անհատի լիարժեքություն, պարտքի թեթևացում, հոգեկան մեծ բավարարվածություն:

Հարցազրույցը վարեց
ՌՈՒԶԱՆ ԱՍԱՏՐՅԱՆԸ

«Կորչեն գրիպի միկրոբները»

կամ շարունակենք նվնվալ՝ տեսնենք ինչ կլինի

Այսօր, երբ տեսնես մեկին, որ տաքացած փնովում է ադրբեջանցիներին ու թուրքերին, ասելով, թե՝ «տեսնում ե՞ք դրանց, ո՞նց են բացեիբաց իրականությունը շուռ տալիս, ստում և անամոթաբար զրպարտություններ անում»,- չզարմանաս:

Չզարմանաս, քանզի սա հայերիս ավանդական կեցվածքն է, որն ի հայտ է գալիս ազգային փորձանքների ժամանակ: Մեզ ջարդել են, կողոպտել, կրոնափոխ արել, մեր հողերը բռնագրավել, «հայրենիք» կառուցելու անվան տակ հալածել մեր հավատն ու լեզուն, մեր բնական հարստությունները թալանել, մեզ «ոսկորներ» են տոսկ շպրտել, մեր քթի տակ ատոմակայան տնկել և, վերջապես, Սումգայիթում մորթել ու բռնաբարել մեզ... ու մենք ծպտուն հանելու իրավունք չունենք:

Եվ ամեն անգամ ողբասաց վարձկան կանանց նման աչքերս ու բերաններս ջրով լի՝ փնովում ու լուտանք ենք թափում «մեր թշնամիների, անողոք հարևանների, դավաճան հակառակորդների, մեզ չհասկացող և չգնահատող խաբեբա օտարների վրա...»:

Ողբում ենք ու չենք ուզում խելքներիս զոռ տալ, թե՝ ախր ինչո՞ւ...

Օրվա ընթացքում փողոցում կամ աշխատավայրում մեկ էլ հանկարծ փռշտում ենք, հետո էլի մեկ անգամ, երկու, երեք... ժամեր են անցնում, ու նոր գլխի ենք ընկնում, որ գրիպ ենք: Էհ, ճար չկա, գրիպի միկրոբները մեր մարմնից քշելու համար պետք է մի քանի օր տանը պառկենք ու բուժվենք:

Եթե մենք գրիպով ենք վարակվել, բացահայտ և անկեղծորեն ասենք, որ դա մեր հանցանքն է:

Եթե գրիպի միկրոբները կարողացել են մեզ վնասել, ուրեմն մենք մեր ֆիզիկական պատրաստվածությամբ, քիչ քնելով կամ քիչ սնվելով և կամ տաք հագուստ չհագնելով՝ պետք եղածին չափ դիմադրական աշխատանք չենք կատարել:

Այլ խոսքով, եթե մենք ելնենք ու լացկան, ողորմելի կամ զարմացած կերպով «կորչե՛ն գրիպի միկրոբները», «անամոթ ու գազան գրիպի միկրոբները մի անգամ ևս բարբարոսություն գործեցին» կամ «անմարդկային գրիպի միկրոբները դարձյալ ինձ հալածեցին»-ի նման հայտարարություններ ու դժգոհություններ հայտնենք, կդառնանք ծիծաղելի, նույնիսկ գորտերը մեզ վրա կխնդան:

Ինչո՞ւ, որովհետև միկրոբի այսպես ասած «պարտականությունը» միկրոբությունն է, միկրոբություն անելը: Սա ամեն անգամ կոտրած ձայնապնակի նման կրկնելու կարիք չկա: Եթե միկրոբները «խելոքանային», ինչը անհեթեթ է, արդեն նրանց անունը կդադարեր միկրոբ լինելուց:

Չմոռանանք, որ հիվանդություններից պաշտպանող պատվաստներն էլ միկրոբներից են բաղկացած:

Ուզում ենք ասել, որ միկրոբների կամ հերթական «թշնամիների» վրա բարկանալու, զայրանալու, նրանց փնովելու փոխարեն, մենք ինքներս ի՞նչ ենք անում, մենք ինչպիսի՞ դիմադրական, պաշտպանական, նախապատրաստական աշխատանքներ ենք տանում: Սա է հարցը:

Հետո, գիտե՞ք ինչ, վերջ ի վերջո մեկը կվերկենա և կասի՝ «եթե անընդհատ մեր գլխին են փորձանքներ գալիս և մեր ազգի պատմության մեջ անընդհատ կրկնվում, ուրեմն կներեք, կնշանակի դուք արժանի եք դրանց»:

Այո, ներողություն ենք խնդրում նման կծու ճշմարտություններ ասելու համար, սակայն սա է իրականությունը:

Աշխարհի ամենաքաղաքակիրթ, զարգացած քաղաքում եթե մի տիկին կամ օրիորդ փեշերը վեր քշտած, առանց ենթավարտիքի փողոցներում սկսի ման գալ և հետո էլ դժգոհություն հայտնի, թե իրեն «բռնաբարել» են, դա ծիծաղելի և խղճալի վիճակ կլինի: Ոչ մեկը լուրջ մարդու տեղ չի դնի նրան:

Արդ, առաջարկում ենք այլևս չփնովել, չայպանել, չքննադատել ոչ ռուսին, ոչ թուրքին, ոչ ազերիին, ոչ կոմունիստին, ոչ մեկին, այլ միայն հարց տալ մեզ՝ «ինչո՞ւ»:

Ոչ ռուսը, ոչ կոմունիստը, ոչ թուրքը և ոչ էլ ազերին մեզ բռնի չստիպեցին, որպեսզի մեր ամենաշքեղ, նույնիսկ պետական ու կառավարական կառույցներում զուգարանի մաքրությունը զիջի Անատոլիայում գտնվող մի շարք գետնափոր տների զուգարանների մաքրությանը:

Չգիտենք, սրանից հետո դեռևս ինչքա՞ն ենք շարունակելու նվնվալ, բանալով մեր զարմացած բերանները:

ՌԱՖՖԻ ՀԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍ

Գործ՝ ՍՈՒՔԻԱՍ ԹՈՐՈՍՅԱՆԻ

digitised by A.R.A.R.@

Մենք կարող ենք մեր հացով մեզ պահել

Վերջերս «Ազգ»-ում հաղորդվեց Վաշինգտոնի հետազոտական «Ուորլդուոչ» կազմակերպության հաշվետվությունից մի տագնապալի եզրակացություն այն մասին, թե վերջին տարիներին եղանակային պայմանների վատթարացման և այլ պատճառներով աշխարհի հացահատիկ արտադրող կարևոր երկրներում (ԱՄՆ, ԽՍՀՄ, Հնդկաստան, Չինաստան և այլն), ինչպես նաև ամբողջ աշխարհում, 1991 թ. հացահատիկի համախառն բերքը պակասել է, ինչը կարող է բազմաթիվ զարգացող երկրներում սով առաջացնել: Շրջակա միջավայրի և բնական պաշարների խնդիրների ուսումնասիրությամբ զբաղվող այդ մասնավոր կազմակերպությունը հայտարարել է, թե 1995 թվին աշխարհում կկրճատվի նաև գյուղատնտեսական այլ մշակույթների, մասնավորապես հացահատիկի և լոբազգիների արտադրությունը: Նշված կազմակերպության տնօրեն Լեստեր Բրաունի կարծիքով, մթերքների գները կտրուկ պետք է աճեն, հետևաբար կվատթարանա գյուղատնտեսական մթերքներ ներմուծող երկրների վիճակը:

Երկար տարիների հետազոտությունների մեր փորձը ցույց է տալիս, որ Հայաստանում միայն ագրոկանոնների խախտման պատճառով և անբավարար խնամքի հետևանքով աշնանացան ցորենի բերքը կրճատվել է կիսով չափ, այսինքն օգտագործվել է բնական պաշարների միայն 50 տոկոսը: Դրա ապացույցը հանրապետության 13 սորտափորձարկման կայաններում ստացվող բարձր բերքատվությունն է: Օրինակ, Սևանի ավազանի շրջաններում 1971–1980 թթ. աշնանացան ցորենի միջին բերքատվությունը կազմել է 14–17 ց/հա, իսկ նույն այդ կլիմայական պայմաններում Վարդենիկի և Վարդենիսի սորտափորձարկման պայմաններում այն հասել է 36–44 ց/հա: Այս տարբերության հիմնական պատճառն այն է, որ սորտափորձարկման կայաններում ցանքը կատարվել է լավագույն ժամկետներում և ցանքերի խնամքը տարվել է ագրոկանոնների պահանջներով: Մի բան, որ կոլտնտեսություններում և պետտնտեսություններում գրեթե միշտ խախտվել է:

Հողի սեփականաշնորհումից հետո, երբ վերանան մի շարք ագրոտեխնիկական և սոցիալական բացասական գործոններ և ցանքերի խնամքը կատարվի ըստ ագրոկանոնների, Հայաստանում աշնանացան ցորենի բերքատվությունը անջրդի պայմաններում կարող է հասնել 30–35 ց/հա, իսկ ոռոգվող շրջաններում ոչ պակաս, քան 50–60 ց/հա:

Մեզ մոտ հացահատիկի արտադրության ավելացման երկրորդ միջոցը ոռոգելի ցանքատարածությունների ընդլայնումն է: Այդ նպատակով պետք է լիարժեք օգտագործել ջրամբարների և ջրհան կայանների ջրերը, ստեղծել ոռոգման համար հարմար նոր դաշտեր, ջրակուտակումներ կառուցել փոքր գետակների վրա և նվազագույն կորուստներով ջուրը հասցնել դաշտերին:

Երբ խոսք է գնում երկրագործության բարձր կուլտուրայի մասին, ակամա հիշում եմ Բեռլինի շրջակայքում հացահատիկի դաշտերի ոռոգման փակ ցանցը, որի օգնությամբ չորային եղանակներին մոտակա ջրավազաններից պոմպերով ոռոգման ջուր է տրվում ցանքերին: Եվ դա արվել է անտառային գոտում, ուր երաշտի հավանականությունը չնչին է՝ տասը տարին 1–2 անգամ: Իսկ մեզ մոտ 1800–2000 մ բարձրություններում երաշտի հավանականությունը կրկնակի անգամ ավել է:

Չենք հավակնում գերմանական մակարդակին, սակայն մեր ագարակատերը հացահատիկի բերքատվությունը պետք է հասցնի գոնե պետական սորտափորձարկման կայանների մակարդակին, այսինքն նա պատրաստ է լիարժեք օգտագործել բնության պարգևած պաշարները առանց լրացուցիչ ծախսերի:

Մենք դեռևս չենք օգտագործում ցանքերի ջրապահովման մի այլ կարևոր միջոց՝ ձմեռային ձյունակուտակումները, հատկապես աշնանացանների դաշտերում: Դա նույնպես կարևոր բնական հնարավորություն է բերքատվությունը բարձրացնելու գործում:

Վիճակագրական տվյալներով, 1985 թ. հանրապետությունում հացահատիկային կուլտուրաների ցանքատարածությունները կազմել են մոտ 136 հազ. հեկտար, այսինքն ընդհանուր ցանքատարածությունների մոտ 36 տոկոսը, և ստացվել է մոտ 310 հազ. տոննա հացահատիկ, այսինքն միջին բերքատվությունը հասել է 18 ց/հա, իսկ մեկ շնչին ընկել է մոտ 100 կգ հացահատիկ: Երբ մեզ մոտ հացահատիկի ցանքատարածությունները հասցնենք 200 հազ. հեկտարի, իսկ միջին բերքատվությունը՝ 35 ց/հա, ապա հացահատիկի համախառն բերքը հանրապետությունում կհասնի մոտ 700 հազ. տոննայի, այսինքն մեկ շնչին 170–200 կգ:

Մեր կարծիքով, կան բոլոր հիմքերը այդ խնդրի իրականացման համար:

Հարցի լրջությունը չափազանց մեծ է: Այս դժվարին տարիներին պետությունը պետք է ցուցաբերի մեծ հեռատեսություն և հմուտ տնտեսական քաղաքականություն այն հաշվով, որ ագարակատերերը շահագրգռվածություն ցուցաբերեն ավելի շատ հացահատիկ արտադրելու համար: Դա համազգային խնդիր է, որը կարող է փրկել ժողովրդին սպառնացող լուրջ վտանգից:

Սեփական հացով բավարարելու խնդիրը մեր թիվ առաջին հիմնահարցերից մեկն է: Մենք ի վիճակի ենք սեփական ուժերով արտադրել բնակչության հացահատիկի պահանջի 70–75 տոկոսը, ներկայիս 30–35 տոկոսի փոխարեն:

Հեռու ենք այն մտքից, թե պետությունը վերևից առաջադրանք փաթաթի ագարակատերերի վզին, միևնույն ժամանակ գյուղատնտեսության արտադրությունը չպետք է ամբողջովին թողնվի ինքնահոսի: Ազատ շուկայի պայմաններում կան տնտեսվարության բազմաթիվ շահագրգռող լծակներ ցանկացած արտադրությունը ընդլայնելու համար:

Հիմնահարցի լուծումը պետք է դառնա հանրապետական իշխանությունների, ագարակատերերի, տնտեսագետների, առևտրի և այլ ոլորտների համատեղ քննարկման առարկա, այն հաշվով, որ հենց 1992 թ. գարնանից ավելացվեն հացահատիկի ցանքատարածությունները: Այսօր ագարակատերը պետք է հաշվենկատորեն մոտենա հացահատիկի արտադրության ավելացմանը, այդ կուլտուրաները քիչ աշխատատար են և մեծ պահանջարկ վայելող:

ՌՈՒԲԵՆ ՄԿՐՏՉՅԱՆ
Աշխարհագրագետ, դոկտոր, Երևանի համալսարանի աշխարհագրական ֆակուլտետի պրոֆեսոր

Ընդունելության քննությունների ճիշտն ու սխալը

Յուրաքանչյուր պետության համար կրթությունը և գիտությունն այն բնագավառներն են, որտեղ այսօր կատարվող բարեփոխումները նպաստելու են վաղվա առաջընթացին: Ցավոք, շուկայական հարաբերությունները ամեն ինչի վրա տարածելը և գերնորարարության մոլուցքը կարծես անտեսում է «կրթության այսօրը վաղվա համար է» ելակետային հիմնադրույթը:

Անցած տարի հանրապետությունում կիրառվեց բուհերի ընդունելության նոր համակարգ: Ո՞րն էր նորույթը: Հիմնականում այն, որ ընդունելության քննությունները անցկացվեցին կենտրոնացված կարգով և դիմորդներին տրվեց միաժամանակ մի քանի մասնագիտությունների հայտ ներկայացնելու հնարավորություն: Չենք կարծում, թե կենտրոնացված քննությունները բեկում մասնակիորեն պակասեցրին այդ ոլորտում առկա ստվերային երևույթները: Գուցե նոր համակարգը հետագա բարեփոխումների դեպքում ավելի կատարյալ դառնա:

Մեզ մտահոգողը նրա երկրորդ՝ բուհերը առաջին կուրսեցիներով համալրելու կամ մրցութային օղակն է: Ըստ էության, այստեղ գրեթե ամբողջովին անտեսվում է դիմորդների մասնագիտական կողմնորոշումը, տնտեսության տարբեր ճյուղերի համար պահանջվող թվով և որակավորումով մասնագետներ պատրաստելու գերխնդիրը: Մրցութային այս համակարգը ակամայից հիշեցնում է «Հրաշքների դաշտ» հեռուստատեսային խաղը, որտեղ եզրափակիչի հաղթողը իր հավաքած միավորների չափանիշներում պարգևներ է ընտրում: Սխալ ընտրություն կատարելով՝ նա կարող է թեթևակի վշտացնել իր ընտանիքի անդամներին: Բայց բոլորովին այլ է մասնագիտություն ընտրելու խնդիրը: Այստեղ շնորհալի պատանու սխալվելը, վերջին հաշվով, բոլորիս է ցավ պատճառում: Միանգամայն բնական է, որ 18–20 տարեկան երիտասարդն այսօր նախապատվությունը տալիս է բժշկի, իրավաբանի, միջազգայնագետ ու մենեջեր դառնալու գրավիչ հեռանկարին, և այդ գործընթացի անկառավարելիության պայմաններում ազգը զրկվում է տաղանդավոր մաթեմատիկոս, ֆիզիկոս, ինժեներ, գյուղատնտես ու մանկավարժ ունենալու հնարավորությունից:

Հավանական ընդդիմախոսները կարող են առարկելով վկայակոչել, թե մասնագիտությունների տեղերը սահմանափակված են և դա հիմնական կարգավորիչն է: Սակայն նախորդ տարվա փորձը ցույց տվեց, որ այդ սահմանափակումը խիստ առաձգական է և, չգիտես ինչ նկատառումներով, բարձրագույն կրթության և գիտության նախարարությունը իր ուզած չափերով ավելացնում է «լայն պահանջարկ վայելող» մասնագիտությունների տեղերի թիվը: Եթե անգամ այդ սխալը այս տարի չկրկնվի, դարձյալ խնդիրը բնականոն լուծում չի ստանա:

Որքանո՞վ է հիմնավորված այս պնդումը: Նախ նշենք, որ մրցութային այս համակարգը ակամայից (գուցե նաև մտածված) տարբեր բուհերի և տարբեր մասնագիտությունների ուսանողների գիտելիքների անտրամաբանական շերտավորման վտանգ է պարունակում: Իսկ մեծագույն չարիքն այն է, որ առանձին մասնագիտությունների, չի բացառվում անգամ բուհերի, վերացման միտում կա: Դրանում համոզվելու համար բերենք մի օրինակ. ընդունենք, որ որոշակի թվով դիմորդներ դրական գնահատականներով հանձնել են ֆիզիկայի, կենսաբանության և լեզվի քննությունները: Նրանք կարող են ընտրել բժշկի, ագրոնոմի, անասնաբույժի, կենսաբանության ուսուցչի և այս քննություններին համապատասխանող որոշակի այլ մասնագիտություններ: Կասկած չի հարուցում, որ նրանց գերակշռող մասը բժշկականի հայտ կներկայացնեն և, քանի որ կառաջանա մրցույթի անհրաժեշտություն, ուրեմն առավել բարձր գնահատականներ ստացողները կընդունվեն պետական պատվերի և մի մասն էլ՝ վճարովի տեղերի հաշվին: Վճարունակ դիմորդների մի մասին էլ իրենց կողմը կձգեն ոչ պետական ինստիտուտների և համալսարանների գովազդային մասնագիտությունները: Համեմատաբար ցածր միավորներ, հետևաբար՝ ոչ բարձր գիտելիքներ ունեցողներն էլ կհամալրեն մյուս բուհերի առաջին կուրսերը:

Սակայն վերջիններս արդյոք ցանկանո՞ւմ են գյուղատնտես, անասնաբույժ կամ կենսաբանության ուսուցիչ դառնալ, կամ ավարտելուց հետո կաշխատե՞ն այդ բնագավառներում: Դժվար է ասել. քանի որ անցյալ տարի գյուղատնտեսական ինստիտուտի ագրոնոմիական ֆակուլտետ ընդունվածների մի մասը «միայն թե բուհ» կարգախոսով էին դասերի նստել, իսկ շատերն էլ չէին թաքցնում, որ հետագայում փոխելու են մասնագիտությունը կամ էլ ամռանը նորից են բախտը փորձելու:

Նրանցից ոչ մեկին չենք մեղադրում, այդպիսին է նոր մրցութային համակարգի արդյունքը: Պարզապես ուզում ենք հիշեցնել, թե քանի կա գյուղատնտեսություն և տնտեսավարման ինչ ձևերով էլ այն զարգանա, մեզ պետք են գյուղատնտեսության մասնագետներ, թե դպրոցներին միշտ էլ ուսուցիչներ են պետք, թե հիմնականում գյուղական երիտասարդությունն է գյուղ վերադառնում մասնագիտական աշխատանքի, թե շուկան ամենևին էլ «բազար» չի և կադրերի պատրաստման գործը պետական կարգավորման կարիք ունի: Սակայն, ըստ իս, ընդունելության նոր համակարգի հեղինակները ավելի շատ առաջնորդվել են «միայն թե բուհ» կարգախոսով, որը լիովին համապատասխանում է դիմորդների ծնողների հոգեբանությանը, և անտեսել կրթությունը մեր վաղվա առաջընթացին ծառայեցնելու ազգանպաստ մոտեցումը: Պատահական չէ, որ նոր համակարգը պաշտպանելիս նրանց հիմնական կռվանը ծնողների կողմից բողոքները պակասելու փաստի վկայակոչումն է: Պարզ է, նախորդ տարի ընդունելության քննությունները դրական գնահատականներով հանձնած բոլոր դիմորդները տեղավորվեցին, և բողոքներն էլ պետք է պակասեին:

Այնպես որ, նոր համակարգը ոչ թե վաղվա մտահոգությամբ կրթության հիմնավոր բարեփոխումն է, այլ այդ գործի նկատմամբ առօրյա անցողիկ վերաբերմունքի դրսևորումը: Իսկ վաղվա օրը շատ հեռու չէ: Ընդամենը 5–6 տարի հետո կրքերը կհանդարտվեն, շատ ջրեր կպարզվեն և բոլորս, առավել ևս այսօրվա դիմորդները, մոտիկից կճաշակենք այս սխալների դառը պտուղները: Նման գործելակերպը կհանգեցնի առանձին մասնագետների գործազուրկների բանակի մեծացման, իսկ որոշ ճյուղերում էլ ժամանակակից մտածողությամբ ու գիտելիքներով բարձրորակ կադրերը չեն բավարարի: Սա, բացի տնտեսականից, կարող է ծանր բարոյական վնասներ պատճառել: Չի բացառվում, որ հանրապետությունից «ուղեղների արտահոսքը» ավելի ուժեղ բնույթ ստանա, և որոշ բնագավառներում կորցնենք գիտական սերուցքը:

ՍԱՄՎԵԼ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ
Տնտեսագիտության թեկնածու

Արտասահմանցի ուսանողների դժվարությունները Հայաստանում

Հայաստանի տարբեր բուհերում սովորում են քսանից ավելի երկրներից եկած երիտասարդներ: Ամենաշատը Իրանից են, Սիրիայից, Կոլումբիայից, Լիբանանից, Լաոսից, Շրի-Լանկայից, Հնդկաստանից, Քուվեյթից, ինչ ԱՄՆ-ից, Գերմանիայից, Շվեդիայից, Թուրքիայից: Նրանց մեծ մասը սովորում է Երևանի բժշկական ինստիտուտում՝ շուրջ 500 հոգի: Արտասահմանյան ուսանողներից ամեն մեկը տարեկան 4000 ռուբլի կամ 1500 դոլար է բերում Հայաստանին (սա մինչև ազատ գներին անցնելը): Նրանցից շատերը, բնակլիմայական պայմանների պատճառով, նախկին ԽՍՀՄ-ի հանրապետություններից հիմնականում նախընտրում են Հայաստանը: Սակայն այսօր այնպես է ստացվել, որ նրանք ստիպված մեզ հետ կիսում են մեր ցավն ու հոգսը, մեր խոր ճգնաժամը... «Տեղացի ուսանողները գոնե զգում են հայրական օջախի ջերմությունը, ծնողների հոգատարությունը, մտահոգ ասում է կենսաքիմիայի ամբիոնի պրոֆեսոր Վահան Մխիթարյանը: Հանրակացարանները կարգին չեն, լույս չկա, խանութներում դատարկություն է, իսկ թերսնման պայմաններում նորմալ սովորել հնարավոր չէ»: «Մենք մի մեծ նամակ ենք պատրաստել Նախարարների խորհրդին ուղարկելու համար, չգիտենք, արդյունք կունենա՞», վրդովված ասում է արտասահմանյան բաժնի դեկան Գ. Նավասարդյանը: Եթե այդպես շարունակվի, մենք կկորցնենք արտասահմանցի ուսանողներին, որոնք մեծամասամբ ապահովված չեն, միջին կամ չքավոր խավի ընտանիքներից են: Անասելի բարձրացել են ինքնաթիռների տոմսերի գները: Նրանց հիմնական մասն այլևս հնարավորություն չունի տուն գնալ-գալ: Կրթաթոշակով կկարողանան ապրել միայն տեղացի ուսանողները՝ ծնողների օգնությամբ: Արտասահմանցի ուսանողները՝ հազիվ թե: Սովորել ցանկացողների թիվը կիջնի, շատերն էլ կիսատ կթողնեն, կգնան... Դրանով Հայաստանի վարկը կընկնի այդ երկրներում»:

Եթե արտասահմանցի ուսանողների համար Հայաստանում ապրելու և սովորելու պայմաններ չստեղծվեն, նրանք ուսման համար այլ երկրներ կընտրեն: Մինչդեռ բժշկական ուսումնական համակարգը վերակազմավորվելուց հետո, բժշկական կադրերի ուսման պատրաստման գծով Հայաստանը կդառնա կենտրոն: Երևանի բժշկական ինստիտուտի դիպլոմը ընդունվում է Հնդկաստանում, Մերձավոր Արևելքում և արաբական երկրներում, ԱՄՆ-ում, Գերմանիայում և այլ եվրոպական երկրներում որոշ քննություններից հետո: Հնդիկ, արաբ և այլ օտարազգի ուսանողներից շատերը մեզ մոտ գտնվելուց կես տարի անց հիանալի խոսում են հայերեն:

– Մեզ դուր է գալիս հայոց լեզուն, գեղեցիկ, քաղցրահնչյուն լեզու է, մաքուր հայերենով ասում են հնդիկ ուսանողներ Շինազը, Վիկասը, արաբ Մուհամեդը, որոնք արդեն 2-րդ կուրսի առաջավոր ուսանողներ են:

«Արտասահմանցի ուսանողների համար ուսման ծրագրում մենք զգալի կառուցվածքային փոփոխություններ ենք մտցրել, կրճատել ուսման տևողությունը, հանել հումանիտար, հասարակագիտական առարկաները (քիմիա, ֆիզկուլտուրա, պատմություն, քաղաքականագիտություն և այլն), ասում է բժշկական ինստիտուտի ռեկտոր Վիլեն Հակոբյանը, մնում է նրանց կենցաղային պայմանները բարելավել, իսկ դա մեր ուժերից վեր է»:

ԷԼԻՏԱ ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

«Կառուցողական ընդդիմությունը դժվար գիծ է: Մենք կքննադատվենք եւ ձախից, եւ աջից, բայց ժողովուրդը կհասկանա մեզ»

«Ազգ»-ի մարտի 7-ի համարում տպագրել էինք Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցության քաղաքական պլատֆորմի հիմնադրույթները: Մարտի 6-ին տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի նյութերը, կարծում ենք, որոշ պարզաբանումներ կմտցնեն պլատֆորմի այս կամ այն դրույթը լուսաբանելու առումով: Ուստի ներկայացնելով որոշ հապաղումով, մենք այն ուշացած չենք համարում:

*Ուրբաթ, մարտի 6-ին, ժամը 14:00-ին ՌԱԿ մամուլի եւ տեղեկատվության գրասենյակում տեղի էր ունեցել ՀՌԱԿ հանրապետական վարչության մամուլի ասուլիսը: ՀՌԱԿ հանրապետական վարչությունը ներկայացնում էին վարչության ատենապետ **Ռուբեն Միրզախանյանը**, փոխատենապետ **Կարեն Կոստանդյանը**, վարչության եւ Հայաստանի Հանրապետության խորհրդարանի անդամներ **Վիգեն Խաչատրյանը**, **Մելս (Սամվել) Սահակյանն** ու **Վարդան Պետրոսյանը**: Ասուլիսը վարում էր ՀՌԱԿ հանրապետական վարչության անդամ, «Ազգ» թերթի խմբագիր **Հակոբ Ավետիքյանը**: Ներկա էին մոտ երկու տասնյակ լրագրողներ տարբեր թերթերից եւ լրատվական ծառայություններից:*

Բացելով մամուլի ասուլիսը, Հակոբ Ավետիքյանը լրագրողներին տեղեկացրեց, որ ասուլիսը նվիրվում է ՀՌԱԿ հանրապետական առաջին պատգամավորական ժողովի արդյունքների լուսաբանմանը եւ ՀՌԱԿ քաղաքական պլատֆորմի հիմնադրույթների ներկայացմանը:

Պատասխանելով «Հայաստանի Հանրապետության» օրաթերթի թղթակից Հրայր Զորյանի այն հարցին, թե ինչն է նկատի առնվում, երբ պլատֆորմում խոսվում է ծայրահեղ աջ եւ ծայրահեղ ձախ գաղափարների մասին, որոնք արագորեն լցնում են գաղափարախոսական պարապությունը, **Ռուբեն Միրզախանյանն** ասաց. *«Երբ փորձենք վերլուծել քաղաքական ուժերի հարաբերությունը Հայաստանում, ապա հստակ կուրվագծվի երկու բեւեռ: Քաղաքական կազմակերպություն, որն այսօր տիրում է իշխանության հիմնական լծակներին, եւ վառ արտահայտված ընդդիմություն, որը կարելի է որակել որպես արմատական ընդդիմություն: Խոսելով այս մասին եւ որոշելով մեր տեղը եւ դիրքորոշումը հանրապետության քաղաքական կյանքում, ՀՌԱԿ-ը որդեգրել է կառուցողական ընդդիմության դիրքորոշումը: Դա անչափ դժվար գիծ է, որովհետեւ բնական է, որ մենք քննադատության կարժանանանք թե ձախից, թե աջից: Բայց մենք համոզված ենք, որ ժողովուրդը կգնահատի հենց այդ դիրքորոշումը: Սրանով էր պայմանավորված վերոհիշյալ միտքը, երբ բնորոշում էինք ընդհանուր քաղաքական վիճակը»:*

Անդրադառնալով Ազատության հրապարակում փետրվարի 21-ի հանրահավաքի ժամանակ հանրապետության նախագահի ելույթի վերաբերյալ «Երկիր» օրաթերթի թղթակցի հարցին, **Ռուբեն Միրզախանյանն** ասաց, որ ցանկացած պիտակավորում եւ ցեխարձակում, ում կողմից էլ այն լինի, ՀՌԱԿ-ի կողմից կարժանանա քննադատության: **Վիգեն Խաչատրյանն** իր հերթին ցավ հայտնեց, որ հանրապետության նախագահը նման ելույթ է ունեցել: Պատասխանելով նախագահին կից միջկուսակցական խորհուրդ ստեղծելու մասին հարցին, **Կարեն Կոստանդյանն** ասաց, որ հստակ ոչինչ չկա այդ մասին եւ պաշտոնական առաջարկ դեռեւս չի ստացվել: ՀՌԱԿ-ը շարունակում է հանդիպումներ ունենալ քաղաքական-հասարակական կազմակերպությունների հետ: Այդ գծով վերջերս տեսակցություններ են եղել ՀՀՇ-ի, Հանրապետական կուսակցության, ԱԻՄ-ի եւ այլ կազմակերպությունների հետ:

Հանրահավաքների հարցով **Ռ. Միրզախանյանը** պարզաբանեց, որ ՀՌԱԿ-ը դրանք իբրեւ բացասական երեւույթ չի դիտում, այնուամենայնիվ գտնում է, որ կուսակցությունների եւ կազմակերպությունների կողմից իրենց տեսակետները հայտնելու ձեւերից միայն մեկն է դա համարում եւ ոչ լավագույնը: Այսօր կան նաեւ այլ ձեւեր, ինչպես մամուլը եւ խորհրդարանը, որը դարձել է բազմակուսակցական: Հաճախ հանրահավաքները կազմակերպվում են եւ այնտեղ այնպիսի կարծիքներ են ձեւավորվում, որոնք չի կարելի քաղաքակիրթ համարել: Թեեւ չի բացառվում, որ քաղաքական հարաբերությունների այլ ճանապարհով զարգանալու դեպքում, մենք ստիպված կլինենք դիմել միմիայն այդ ձեւին:

Սեփականաշնորհման ուղղությամբ ՀՌԱԿ-ի կատարած աշխատանքների վերաբերյալ «Հայք»-ի թղթակցի հարցին պատասխանելով, պատգամավոր **Մելս Սահակյանը** նախ պարզաբանեց, որ կառավարության ներկայացրած առաջարկությունները բազմիցս մերժվել են խորհրդարանի համապատասխան հանձնաժողովի կողմից, որովհետեւ դրանցում չկա ընդհանուր կոնցեպցիա: ՀՌԱԿ-ը եւ ՀՀՇ-ն մի համապարփակ ծրագիր են ներկայացրել դեռ հոկտեմբերին: Այդ ծրագիրը քննարկվում է տարբեր օղակներում եւ շուտով կներկայացվի նաեւ խորհրդարանի համապատասխան հանձնաժողովներին:

Պատասխանելով իշխանության ձգտելու վերաբերյալ մի հարցի, **Ռ. Միրզախանյանն** ասաց. *«Այն քաղաքական կուսակցությունը, որը չի ձգտում իշխանության, կուսակցություն չէ: Մենք հաստատ գիտենք, որ ժողովրդավարացման գործընթացը մեզանում կխորանա, դա մի մեծ ճանապարհ է: Մենք խորհրդարանական կուսակցություն ենք եւ կմասնակցենք ամենատարբեր մակարդակների ընտրություններին: Բնականաբար, միայն ժողովուրդը գնահատական տալով՝ իշխանության կբերի այս կամ այն քաղաքական կուսակցությանը»:*

Խոսելով Սահմանադիր ժողովի մասին, **Վարդան Պետրոսյանը** նշեց, որ ՀՌԱԿ-ը անհրաժեշտ չի համարում դա, անհրաժեշտ է սահմանադրություն եւ ոչ թե Սահմանադիր ժողով: Թե ի՞նչ ձեւով կընդունվի սահմանադրությունը, էական չէ: Խորհրդարանում կա համապատասխան հանձնաժողով, որից էլ պետք է ակնկալել այդ աշխատանքը: Սահմանադիր ժողով պահանջողները, ցավոք սրտի, չեն նշում այն մեխանիզմները, որոնց միջոցով այն պետք է ընտրվի:

Ատոմակայանի վերաբացման առնչությամբ **Մելս Սահակյանն** ասաց, որ կա Գերագույն խորհրդի որոշում՝ հանրաքվեի միջոցով որոշելու ատոմակայանի ճակատագիրը: Կառավարությունը չի հարգում խորհրդարանի որոշումը եւ պարտավոր է հիմնավորել, թե ինչու այլընտրանքային եղանակներ չկան եւ լավագույնը համարվում է ատոմակայանի վերաբացումը:

Մեկնաբանելով Հայ դատի հետապնդման մասին պլատֆորմում ձեւակերպված հատվածը, **Հակոբ Ավետիքյանն** ասաց. *«Հայ դատը, ըստ մեզ, ունի երկու մաս. ցեղասպանության փաստի միջազգային ճանաչումը եւ հողային հատուցումը: Ինչ վերաբերում է պետական մոտեցման հարցին, ապա մենք լրիվ ըմբռնումով ենք հետեւում մեր ներկա իշխանությունների այն տեսակետին, որ պետությունն այսօր ի վիճակի չէ հանդես գալ մամուլով հողային պահանջներով: Պետությունը կարող է նման մոտեցում ցուցաբերել, բայց տարբեր է կուսակցությունների պարագան: Սակայն դա չի նշանակում, որ այս կառավարությունը կամ որեւէ այլ իշխանություն պետք է հրաժարվի մեր հողային պահանջներից: Այս գծով մենք ազգովին կարող ենք երկվություն հանդես բերել, այսինքն՝ կազմակերպությունները, մանավանդ ավանդական կուսակցությունները, կարող են շարունակել պայքարը, բայց երբեք չեն օգտագործի այդ փաստը պետության վրա ճնշում գործադրելու նպատակով: Որովհետեւ բոլորն էլ, երբ վաղը իշխանության հասնեն, նույն ձեւով պիտի վարվեն, ինչպես այժմյան իշխանությունները: Տարբեր են սակայն մարտավարական սխալ քայլերը, որոնք կատարվեցին վերջին երկու-երեք տարիներին մամուլում հանդես եկող որոշ տեսաբանների կողմից: Նրանք առանց որեւէ իրական հիմքերի դեպի Թուրքիա քայլեր կատարեցին, առանց ճշտելու, թե արդյոք համապատասխանաբար նո՞ւյնը կարվի Թուրքիայի կողմից:*

Ցեղասպանության հարցը միջպետական հարաբերություններում հարցականի տակ չի կարելի դնել, որովհետեւ ցեղասպանությունը նախեւառաջ մարդկության դեմ կատարված ոճիր է»:

Խոսելով ՀՌԱԿ-հանրապետության նախագահի հարաբերությունների մասին, **Ռ. Միրզախանյանն** ասաց. *«Հանրապետության նախագահը իրեն պետք է դիտի որպես ժողովրդի նախագահ: Այդ առումով մենք տարբերում ենք երկու հասկացություն՝ Հայաստանի Հանրապետության նախագահ եւ կազմակերպություններ ու կուսակցություններ: Այս ճշմարտությունն արդեն ժողովուրդն այսօր տարբերակում է»:*

Ռ. Միրզախանյանը հավաստիացրեց, որ ՀՌԱԿ-ը Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին նախագահ առաջադրելով ոչ մի կազմակերպության չի պաշտպանել եւ ցանկանում է, որ նախագահը չշեշտի այս կամ այն կազմակերպությունը [illegible]

«Ազգ» թերթի թղթակից Հակոբ Ասատրյանի այն հարցին, թե [illegible] ՀՌԱԿ-ի հարաբերությունները ՀՅԴ-ի եւ ՀՀՇ-ի հետ, **Ռ. Միրզախանյանը** պատասխանեց. *«Ինչ վերաբերում է ՀՅԴ-ին, քաղաքական մակարդակով հանդիպումներ չեն եղել: Խորհրդարանի մեր պատգամավորները ունենում են հանդիպումներ եւ կարծիքների փոխանակում: Մենք պատրաստ ենք հարաբերություններ ունենալ բոլոր կուսակցությունների եւ քաղաքական կազմակերպությունների հետ: Դա չի նշանակում, թե բոլոր հարցերում մենք նույն եզրակացությանն ենք հանգում, սակայն այդ հանդիպումները օգտակար են՝ փոխըմբռնման իմաստով: Հարաբերությունները կարող են վերածվել համագործակցության, երբ գաղափարական որոշակի ընդհանրություններ լինեն: Իմ ասածի օրինակն է ՌԱԿ-ՀՀՇ տնտեսական ծրագիրը: Մենք ուրախ կլինենք, եթե մյուսներն էլ որդեգրեն այդ ծրագիրը: Ինչ վերաբերում է սխալներին, անհրաժեշտություն կա, որ մեր կուսակցությունը զբաղվի տեղերում, ավելի շատ գնա հանրապետության շրջանները: Մենք չենք ձգտում պոպուլիզմի, դա մեր ոճը չէ, սակայն դեպի շրջաններ գնալու գործում լուրջ բացթողումներ ունենք, բացթողումներ ունենք նաեւ Հանրապետական վարչության ակումբների հետ կապի գործում»:*

Վերադառնալով ՌԱԿ-ՀՅԴ հարաբերություններին, **Հակոբ Ավետիքյանն** ավելացրեց, թե Հայաստանում այն սխալ կարծիքը կա, թե այս երկու կազմակերպությունները միայն գզվռտոցի մեջ են եղել: Դա այդպես չէ, մենք համագործակցության բազմաթիվ եզրեր ենք գտել, ինչպես՝ Հայ դատի հետապնդման, առանձին գաղութների ինքնապաշտպանության եւ իրավունքների պաշտպանության գործում:

Պատասխանելով կադրային քաղաքականությանը վերաբերող «Մունետիկ»-ի թղթակցի հարցին, **Վիգեն Խաչատրյանն** ասաց. *«Սոցիալական պայքարն ու անվստահությունը տեղի են ունենում այն դեպքում, երբ մարդիկ չեն ճանաչում կադրերին եւ տեղյակ չեն, թե ինչով են զբաղվում նրանք: Ամենակոպիտ սխալը կարելի է ներել իշխանությանը, երբ իմանանք, որ նա խոստովանել է: Բայց մենք կադրերին չենք ճանաչում, նրանց ծրագրերը անծանոթ են մեզ: Այս մտահոգությունից էր բխում խորհրդարանում կատարած մեր հարցադրումը: Կադրային քաղաքականության մեջ մեր դիրքորոշումը հետեւյալն է. ոչ թե ո՞ւմ ընտրել, այլ ընտրված մարդը մեզ պետք է հայտնի լինի, նշանակումը՝ հիմնավորված»:*

Մամուլի ասուլիսում խոսակցություն եղավ նաեւ խորհրդարանի աշխատանքների, հանրապետության սոցիալ-տնտեսական, ներքին-քաղաքական [illegible] ■

ՀՌԱԿ-ի պատգամավորական խմբակցության հարցադրումը

Մարտի 10-ին խորհրդարանի ՀՌԱԿ պատգամավորական խմբակցությունը հանդես եկավ հարցադրումով գարնանային գյուղատնտեսական աշխատանքների կազմակերպման կապակցությամբ: Հարցադրումն ուղղված էր պետական նախարար պրն Գ. Շահբազյանին, որը երկշաբաթյա ժամկետում պարտավոր է պատասխանել:

Հարգելի պրն. պետական նախարար,

Հաշվի առնելով գարնան գյուղատնտեսական աշխատանքների կազմակերպման հույժ կարեւորությունը, խնդրում ենք Ձեզ, ներկայացնել գործերի առկա վիճակը հետեւյալ բնագավառներում.

- գյուղատնտեսական տեխնիկայի պատրաստականության վիճակը գարնան գյուղատնտեսական աշխատանքներին.

ա. ինչպիսի՞ համակարգ է մշակված գյուղատնտեսական մեքենաների պատրաստականությունը ապահովելու համար եւ ի՞նչ արդյունավետությամբ այն կգործի.

բ. գյուղատնտեսական տեխնիկայի անհրաժեշտ քանակը, որից որքա՞նն է առկա (այդ թվում սարքին վիճակում), ինչպե՞ս եւ ի՞նչ ժամանակամիջոցում կկատարվի համալրումը: 1989-90-91 թվականներին ինչպիսի՞ գյուղատնտեսական տեխնիկա է ներմուծվել Հայաստան: 1992 թվականին ներմուծվող տեխնիկայի սպասվող քանակը.

գ. գյուղատնտեսական տեխնիկայի ապահովումը պահեստամասերով, ինչպիսի՞ համակարգ է մշակված բաշխման եւ սպասարկման ուղղությամբ.

դ. վառելանյութի եւ քսայուղերի պահանջարկը, որից որքա՞ն է պահեստավորված, ինչպե՞ս եւ ե՞րբ է լրացվելու պակասը.

ե. ազատ գների պայմաններում որքա՞ն ծախսեր են պահանջվում մեկ հեկտար այգու մշակման, մեկ հեկտար հողը վարելու, ցանելու, պարարտացնելու եւ այլ կարգի աշխատանքները կազմակերպելու համար: Ձեր կողմից նախատեսվող քայլերը անհատական, կոլեկտիվ տնտեսություններին պետական օժանդակություն ցուցաբերելու ուղղությամբ ֆինանսական (այդ թվում կանխիկ դրամով), ինչպես նաեւ նյութական այլ միջոցներով.

զ. գյուղատնտեսական հիմնական կուլտուրաների սերմացուների անհրաժեշտ պահանջարկը, առկա քանակը, ինչպե՞ս եւ ե՞րբ է լրացվելու բացը: Մասնավորապես խնդրում ենք նշել, որքա՞ն հեկտար հողատարածք է դրվել վաղահաս կարտոֆիլի տակ 1990-91 թվականներին եւ որքա՞ն է նախատեսվում 1992 թվականին: Ի՞նչ է արվում բանջարաբոստանային կուլտուրաների սածիլներով ապահովելու ուղղությամբ: Այդ բնագավառում ջերմոցային տնտեսության վիճակը, այդ տնտեսությունների հզորությունները եւ իրական վիճակը: Ի՞նչ է արվում առկա հզորությունները ամբողջությամբ գործի դնելու եւ պահանջարկը լրիվ ապահովելու ուղղությամբ.

- հիմնական գյուղատնտեսական կուլտուրաների կարտոֆիլի, սոխի, լոլիկի, վարունգի, պղպեղի եւ այլն սպասվելիք քանակը եւ գները, սպառողին ժամանակին հասցնելու միջոցառումները, գները մատչելի դարձնելու ուղղությամբ պետականորեն կարգավորելու նախատեսվող քայլերը.

- հողի սեփականաշնորհման արդյունքներով այսօր հանրապետությունում գործում են 100 հազարից ավելի անհատական տնտեսություններ եւ 10 հազարից ավելի կոլեկտիվ գյուղացիական տնտեսություններ: Ստեղծված պայմաններում Դուք, որպես պետական նախարար, ինչպիսի՞ համակարգ եք մշակել եւ գործի դրել ճյուղի աշխատանքները համակարգելու, կանխատեսելու առաջանալիք հնարավոր խնդիրները եւ դրանք կանխելու նպատակով անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու ուղղությամբ: ■

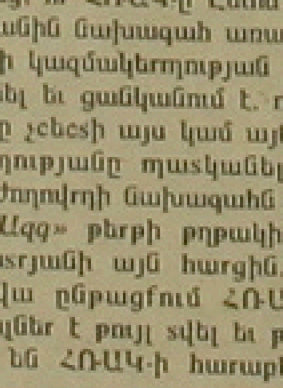

FOR RENT
Furnished studios
in Paris

Ave Foch and Champs-Elysées areas

Rent: $1200 a month
(same price 1,2 or 3 weeks)

ՎԱՐՁՈՒ
Կահաւորուած սթիւտիոներ
Փարիզի մէջ
Ֆոշ Մայօ եւ Շան զ'էլիզէի
թաղամասերը

Վարձք $1200 ամսուան
(1, 2 կամ 3 շաբաթուան նոյն գինը)

For Reservations:
Raymond Yezeguelian
34, Ave des Champs-Elysées, 75008 Paris Tél : (331) 43.59.65.81 Fax : (331) 40.74.08.58

digitised by A.R.A.R.@

Թուրքական հեռուստատեսության «Ղարաբաղյան թղթապանակը»

Հակահայկական հիստերիայի ծավալման գործում թուրքական հեռուստատեսությունը հսկայական աշխատանք է կատարում: Օրինակ, սկսած փետրվարի 26-ից, միայն ինֆորմացիոն ծրագրով օրական 15-20 րոպե տրամադրում է Ղարաբաղի իրադարձություններին: Ավելին, ինչպես մարտի 11-ին էր, որպես հավելված եթեր է արձակվում այսպես կոչված «Ղարաբաղյան թղթապանակ» հաղորդումը: Մարտի 12-ին, Ասկերանի կռիվներից հետո, հեռուստադիտողի ուշադրությանը ներկայացվեց սեփական թղթակցի կողմից Աղդամում և շրջակայքում տեսագրված ժապավենը: Միաժամանակ կազմակերպվեց կլոր սեղան Ղարաբաղի թեմայով, որին կանդրադառնանք առաջիկա համարում: Եթե մի կողմ թողնենք այդ հաղորդումների քաղաքական ուղղվածությունը, կարող ենք ասել, որ դրանք բացի զայրույթից նաև նախանձ են առաջացնում: Իսկ ինչ վերաբերում է Թուրքիայի վարչապետ Դեմիրելին, միայն մարտի 12-ին նա Բաքվից հեռախոսազանգ ստացավ և անմիջապես նախարարների խորհրդի նիստ հրավիրեց, որի ընթացքում զանգահարեց նախ Օզալին, ապա Բաքու: Ըստ ամենայնի, Բաքվի խնդրանքով կապ հաստատեց Բուշի հետ, հեռախոսազրույցի արդյունքների մասին տեղեկացրեց Ադրբեջանի ղեկավարությանը: Այնուհետև Փարիզում գտնվող փոխվարչապետ Էրդալ Ինյոնյուն, Դեմիրելի հրահանգով ուղերձ հղեց Միտերանին, նման բնույթի հրահանգ ստացավ նաև Հիքմեթ Չեթինը: Այս ամենից հետո Նախարարների խորհրդի երկրորդ նիստը գումարվեց հենց նույն օրը: Մենք այս համարում ընթերցողի ուշադրությանն ենք ներկայացնում թուրքական կառավարության «եռանդուն գործունեության» ընդամենը հեռուստատեսությամբ արտացոլված մասը: Լրիվ չլինելով հանդերձ, դա որոշակի պատկերացում է տալիս Ղարաբաղի հարցի առնչությամբ Թուրքիայի գործունեության մասին:

Բրյուսել, մարտ 11 - Թուրքիան հանդես եկավ հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի խաղաղ կարգավորման ծրագիր-առաջարկով: Ելույթ ունենալով Բրյուսելում կազմակերպված մամուլի ասուլիսում, արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինը նշեց, որ ղարաբաղյան կոնֆլիկտի խաղաղ կարգավորմանն ուղղված Թուրքիայի ջանքերն առարկայացել են մարտի 10-ին 6 կետից բաղկացած ծրագրով: Արտգործնախարարի հրահանգով ծրագրի պատճենները հանձնվել են ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարին ու Անվտանգության խորհրդի անդամ երկրներին, ԵԱՀԽ-ի նախագահությանը, նաև ուղարկվել բոլոր կողմերին: Ծրագիրը, Չեթինի ձևակերպմամբ, բաղկացած է հետևյալ կետերից.

1. Կրակի անհապաղ դադարեցումից հետո դիմել Անվտանգության խորհրդի նախագահին, որպեսզի հանդես գա ղարաբաղյան կոնֆլիկտին քաղաքական լուծում գտնելու կոչով:
2. Կրակի դադարեցում և կոնֆլիկտի շրջան դիտորդ հանձնաժողովների գործուղման համար հակամարտ կողմերի դիմումը ԵԱՀԽ-ին:
3. Զինադադարի հաստատումից հետո երկուստեք կիրառվող շրջափակումների փոխադարձաբար դադարեցում, մարդասիրական օգնության ճանապարհին բոլոր տեսակի խոչընդոտների վերացում:
4. Ղարաբաղի հարցն ու մյուս բոլոր տարաձայնությունները միմիայն խաղաղ բանակցությունների միջոցով լուծելու մասին երկու հակադիր կողմերի կառավարությունների ու խորհրդարանների պաշտոնական հայտարարությունների միաժամանակ հրապարակում:
5. ԵԱՀԽ-ի որոշման ու ս/թ փետրվարի 20-ին երկու արտգործնախարարների մոսկովյան հանդիպումից հետո ընդունված համատեղ կոմյունիկեի դրույթների կենսագործունեության համար կողմերի միջև բանակցությունների սկզբնավորում և դրանց կայուն ընթացքի ապահովում:
6. Կողմերը, այսինքն Ադրբեջանն ու Հայաստանը, փոխհամաձայնության գալու դեպքում հաշտության համար կարող են դիմել ցանկացած միջոցների, անգամ եթե դրանք արտահայտված չլինեն ԵԱՀԽ-ի որոշման մեջ:

Չեթինը հույս հայտնեց, որ ԵԱՀԽ-ի խորհրդակցության հրավիրման և դրան Ադրբեջանի ու Հայաստանի մասնակցության դեպքում հնարավոր կլինի քննարկման դնել Թուրքիայի ծրագիր-առաջարկը: Այնուհետև հեռուստադիտողներին տեղեկացրեց, թե ինչպես Ադրբեջանի արտգործնախարար Սադիխովը երեկ (մարտի 10-ին) հեռախոսով Ջեյմս Բեյքերին առաջարկել է խորհրդաժողով գումարել 5 պետությունների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ՝ քննարկելու համար Ղարաբաղի հարցը: ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, Թուրքիայի, Ադրբեջանի ու Հայաստանի արտգործնախարարների մասնակցությամբ այդ խորհրդաժողովը, որ նախատեսվում էր անցկացնել այսօր Բրյուսելում, չի կայացել, քանի որ Րաֆֆի Հովհաննիսյանը հրաժարվել է մասնակցելուց:

Անկարա, մարտ 11 - Բարօրության կուսակցության նախագահ Նեջմեթթին Էրբաքանն այսօր Թուրքիայի, Իրանի, Եգիպտոսի, Պակիստանի, Բանգլադեշի, Հորդանանի ու Մալայզիայի պառլամենտականներից բաղկացած պատվիրակության կազմում մեկնեց Նյու Յորք, որտեղ կհանդիպի ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալիի հետ: Էրբաքանը նշեց, որ Ղալիի առաջ իսլամական աշխարհի հանդեպ կատարվող անարդարությունների հարց է բարձրացնելու: Նա, միաժամանակ նշելով, թե պատվիրակության մեջ ներկայացվող երկրները մեկուկես միլիարդ մահմեդականներին միավորելու համար կազմավորվող համաշխարհային միության միջուկն են կազմում, անդրադարձավ նաև Ղարաբաղի հարցին: Նա ասաց, որ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի հետ հանդիպման ժամանակ ինքը հանդես կգա Ադրբեջանի դեմ կատարված հարձակումները դատապարտելու, Հայաստանի հանդեպ կանխամիջոցներ կիրառելու պահանջով:

Անկարա, մարտ 12 - Վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը նշեց, որ Թուրքիան Ղարաբաղի հարցի խաղաղ կարգավորման ուղիներ է որոնում, հետևաբար ռազմական գործողությունների դիմելու մասին խոսք անգամ լինել չի կարող: Հանդես գալով «Նյու Յորք Թայմզ»-ի էջերում, Դեմիրելն ասաց. *«Թուրքիան բազմիցս պաշտոնապես բացահայտել է իր որդեգրած խաղաղասիրական դիրքորոշումը: Ադրբեջանին օգնելու ենք, խուսափելով, իհարկե, ամեն տեսակի ռազմական գործողություններից: Մենք, որ ամեն կերպ Ադրբեջանին ներշնչում ենք կոնֆլիկտի խաղաղ կարգավորման անհրաժեշտության մասին, ինչպե՞ս կարող ենք ռազմական օգնություն ցույց տալ: Երջանում ոչ էլ պատերազմի կողմնակից չէ և պատերազմը կանխելու համար Արևմուտքից պահանջում ենք լինել անկողմնակալ: Մենք Արևմուտքին նախազգուշացրել էինք, որ Հայաստանին չաջակցեն նրան: Հակառակ դեպքում Ադրբեջանը նույնպես կապավինի այլ երկրների աջակցությանը և կոնֆլիկտը հնարավորինս կվերածի քրիստոնյա-մահմեդական առճակատման կամ պատերազմի: Բոլորից խոհեմություն է պահանջվում: Երեք ամիս է, ինչ անընդհատ կրկնում եմ, որ գոյություն ունի ԵԱՀԽ-ի փետրվարի 28-ի որոշումը, եթե այն կիրառվի, ապա կոնֆլիկտն ինքնըստինքյան կլուծվի»:*

Փարիզ, մարտ 12 - Փոխվարչապետ Էրդալ Ինյոնյուն, դիմելով նախագահ Միտերանին, խնդրեց արագացնել Լեռնային Ղարաբաղում արյունահեղությունը դադարեցնելու ուղղությամբ իր կողմից ձեռնարկվող քայլերը: Նա միաժամանակ կոչ արեց Սոցիալիստական ինտերնացիոնալին ԵԱՀԽ-ի հետ միասին դիտորդներ ուղարկել կոնֆլիկտի շրջան: Ինյոնյուն այսօր Փարիզում մամուլի մի նոր ասուլիս կազմակերպեց, որի ընթացքում անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին, ասաց. *«Հենց նոր հեռախոսել է վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը: Նրանից իմանալով այն մասին, թե հայերն իրենց հարձակումները կենտրոնացրել են Աղդամի վրա, ես ուղերձ եմ հղել և խնդրել նախագահ Միտերանին, որպեսզի նա հարձակումները դադարեցնելու համար դիմի Հայաստանին»:* Ինյոնյուն պատասխանելով ֆրանսիացի լրագրողի այն հարցին, թե Ադրբեջանի ռազմական օգնության խնդրանքի դեպքում Թուրքիան ի՞նչ դիրք կգրավի, ասաց. *«Ադրբեջանը մեզանից ռազմական միջամտություն չի պահանջում, պարզապես ցանկանում է, որ մենք իրադարձությունները ներկայացնենք այնպես, ինչպես որ կան և հարցը բարձրացնենք միջազգային ֆորումներում»:*

Վերջում Ինյոնյուն ասաց, որ չնայած թուրքական հասարակայնության զայրույթին կապված վերջին իրադարձությունների հետ, կառավարությունը չափավոր քաղաքականություն է վարում:

Անկարա, մարտ 12 - Վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը Նախարարների խորհրդի երեկվա նիստից առաջ հեռախոսազրույց ունեցավ նախագահ Ջորջ Բուշի հետ: Դեմիրելը Բուշին տեղեկացրեց, որ Ադրբեջանից չափազանց ողբերգական տեղեկություններ է ստանում և հայերը բացի Ղարաբաղից, որ վիճարկելի տարածք է, հարձակումներ ձեռնարկում են նաև հարակից շրջանների վրա: Դեմիրելը շեշտը դնելով լարվածության ծայրահեղ սրման վրա, Բուշին հայտնեց, թե իրադարձությունների առնչությամբ թուրքական կառավարությունն ու հասարակությունը խիստ անհանգստացած են: Միաժամանակ նա նշեց, թե ինչպես հայերը Բրյուսելում խափանել են հինգ պետությունների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ նախատեսվող խորհրդաժողովը առաջարկված Թուրքիայի կողմից (ի դեպ, մարտի 11-ի հաղորդման մեջ նշվում էր, թե դա առաջարկվել էր Ադրբեջանի կողմից): *«Դա խորը կսկիծ էր առաջացրել,* ասաց Դեմիրելը, *դրանով հայերը բացահայտել են իրենց բուն նպատակները»:* Դեմիրելը Բուշին տեղեկացրեց, որ Թուրքիան պաշտպանում է ԵԱՀԽ-ի կողմից փետրվարի 28-ին Պրահայում ընդունված որոշումը կիրառության մեջ դնելու գիծը: Այնուհետև շարունակեց. *«Առաջին անհրաժեշտ քայլը կրակի անհապաղ դադարեցումն է: Միաժամանակ ես, պրն. նախագահ, ձեզ կոչ եմ անում նպաստել զինադադարի կնքման համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծմանը՝ օգտագործելով ձեր հեղինակությունը և խնդրում եմ միջոցներ ձեռք առնել արյունահեղության ու առճակատման հետագա ծավալումը կանխելու համար: Հակառակ դեպքում խաղաղությունն ու կայունությունը շրջանում երկար ժամանակով կխախտվեն, որի հետևանքով իրավիճակն էլ ավելի պայթյունավտանգ դարձնող նոր կոնֆլիկտներ կծագեն»:*

Սուլեյման Դեմիրելը միաժամանակ հիշեցրեց նախագահ Բուշին նրա հետ Վաշինգտոնում կայացած հանդիպման մասին: *«Բուշը,* ասաց Դեմիրելը, *անձնական ուշադրությամբ հետևում է իրադարձությունների զարգացմանը և տեղյակ է ամեն ինչից: Նա պատրաստվում է հանդես գալ հայտարարությամբ»:* Այնուհետև նա շարունակեց. *«Ես Ադրբեջանի վարչապետի հետ մշտական հեռախոսակապի մեջ եմ: Ադրբեջանի ղեկավարներին համբերության կոչ եմ անում: Ի դեպ, վերջիններս ԱՄՆ-ը համարում են կոնֆլիկտի լուծման ամենաազդեցիկ գործոնը և հույս են դնում ձեր նախաձեռնությունների վրա: Բուշը Ջեյմս Բեյքերի միջոցով տեղեկացել է Թուրքիայի առաջ քաշած ծրագիր-առաջարկին և ինչպես նշեց ինքը, պաշտպանում է այն կարծիքը, թե այդ ծրագրի իրականացման դեպքում հնարավոր է հասնել շոշափելի արդյունքի»:*

Դեմիրելը նշեց, որ Բուշի հետ կայացած զրույցի վերաբերյալ տեղեկությունները հաղորդելու է Ադրբեջանի նախագահի տեղակալ Մամեդովին ու վարչապետ Հասանովին: Պատասխանելով լրագրողի հարցին, Դեմիրելը հայտարարեց, որ ներկա դրությամբ չի պատրաստվում դիմել Բորիս Ելցինին, բացի այդ, Ադրբեջանը Թուրքիային նման կարգի պահանջ չի ներկայացրել: Իսկ այն հարցին, թե որևէ տեղեկություն չե՞ք ստացել այն մասին, որ ՔԿԿ-ի գրոհայինները, համագործակցելով հայերի հետ, կռվում են ազերիների դեմ, Դեմիրելը պատասխանեց. *«Ոչ, բայց ամեն ինչ հնարավոր է: Ելնելով թշնամու թշնամին իմ բարեկամն է սկզբունքից, կարելի է հանգել նման եզրակացության: Դա առանձնապես ինձ չի զարմացնում. հայերի վայրագությունների հետագա ծավալման սպառնալիքը անհանգստացնում է մեզ՝ կառավարությանը, մեջլիսին և ազգին»:*

Անկարա, մարտ 12 - «Մայր հայրենիք» կուսակցության նախագահ Մեսութ Յըլմազը դիմեց կառավարությանը, պահանջելով անհապաղ հանդես գալ հայտարարությամբ և նշել, որ Թուրքիան ոչ մի կերպ չի կարող համաձայնել զենքի օգնությամբ կատարված ձեռքբերումների հետ: Ելույթ ունենալով Մեջլիսի շենքում կազմակերպված մամուլի ասուլիսում, Յըլմազը նշեց հետևյալը. *««Մայր հայրենիք» կուսակցությունը կառավարությունից ակնկալիքներ ունի: Մինչև կրակի դադարեցումը կառավարությունը պետք է ապահովի ԵԱՀԽ-ի որոշումների իրականացումը, Արևելք-Արևմուտք համագործակցության խորհրդի արտակարգ նիստ հրավիրի, միաժամանակ դիմի ԱՄՆ-ին նախաձեռնություն ցուցաբերելու պահանջով, անհրաժեշտության դեպքում կոչ անի նաև նախագահ Բուշին, որպեսզի վերջինս դիտորդների հատուկ հանձնախումբ ուղարկի կոնֆլիկտի շրջան»:* Յըլմազը, պատասխանելով այն հարցին, թե ինչ է մտածում Թուրքիայի արևելյան սահմանների մոտ զորք կուտակելու մասին, ասաց. *«Կարծում եմ, Թուրքիան այդ քայլին պետք է վաղուց դիմեր, իրադարձությունների հենց սկզբից, որովհետև երաշխավորի դերով հանդես գալու հարձակման սպառնալիքի տակ գտնվող Նախիջևանի համար: Զորքի կուտակումը միաժամանակ կզսպեր հայ գրոհայիններին՝ զերծ պահելով նրանց Լեռնային Ղարաբաղում ազերիների հանդեպ իրականացվող կոտորածներից: Բացի այդ, Թուրքիան անկախ պետություն է, իր սահմանների ներսում ցանկացած ձևով կարող է տեղաշարժել զինված ուժեր և նման միջոցառման համար ոչ մեկի հանդեպ որևէ պարտավորություններ չունի: Կարծում եմ, այդ քայլից մինչև օրս խուսափելը ինքնին մեծ բացթողում է»:*

Պատրաստեց ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Բելառուսը հետ է կանչում իր զինակոչիկներին

Մարտի 12-ին Բելառուսի Գերագույն խորհուրդը որոշում է ընդունել հետ կանչել Բելառուսից զորակոչված ավելի քան 2000 զինծառայողների, որոնք ներկա պահին գտնվում են Ադրբեջանում, Հայաստանում, Վրաստանում և Մոլդովայում:

Այդ որոշման ընդունումը պայմանավորված է վերոհիշյալ պետություններում ստեղծված պայթյունավտանգ քաղաքական իրավիճակով, խմբավորումների միջև տեղի ունեցող մարտական գործողություններով, որի արդյունքում վտանգ է ստեղծվում բելառուս զինծառայողների կյանքի համար. ■

Ռուսները ձգտում են մենաշնորհի

Անդրեյ Կոզիրևը գտնում է, որ ներկա փուլում անհնար է ՆԱՏՕ-ի ուժերն օգտագործել Լեռնային Ղարաբաղի կոնֆլիկտը կարգավորելու նպատակով: Նա ելնում է այն բանից, որ Ռուսաստանն իր միջնորդական ջանքերով առավել հնարավորություն ունի այդ շրջանում խաղաղության հասնելու: Մարտի 11-ի երեկոյան, ելույթ ունենալով Սանկտ-Պետերբուրգում կազմակերպված մամուլի ասուլիսում, նա զարմանք հայտնեց այն հաղորդումների առթիվ, թե ՆԱՏՕ-ն մտադիր է խառնվել անդրկովկասյան կոնֆլիկտին:

Ըստ նրա, Բրյուսելում Հյուսիսատլանտյան համագործակցության խորհրդի նիստի ժամանակ, որին մասնակցում էր ինքը, «վարկածային իմաստով» քննարկվել է ՆԱՏՕ-ի փոխադրամիջոցների և ենթակառուցվածքների, մասնավորապես օդանավակայանների օգտագործման հնարավորությունը: «Եթե այնտեղ ինչ-ինչ ուժեր նետելու հարց ծագի, ապա ՆԱՏՕ-ն ոչ այդպիսի խաղաղարար ուժեր ունի, ոչ էլ լիազորություններ: Հյուսիսատլանտյան համագործակցության խորհուրդը նույնպես նման լիազորություններ չունի», ընդգծեց նախարարը:

Նախարարի կարծիքով, լոկ Ռուսաստանի միջնորդական առաքելությունն է կոնֆլիկտից դուրս գալու հնարավորություն ընձեռում: Ռուսաստանի միջնորդական ջանքերը պաշտպանեցին Նորահամայնքի արտգործնախարարները, Հյուսիսատլանտյան համագործակցության խորհուրդը և ԱՄՆ պետքարտուղարը: «Դիվանագիտական բեմահարթակը պատրաստ է այն բանին,– ավելացրեց նախարարը,– որպեսզի դադարի առաջին գործողությունն սկսվի: Սակայն դրա համար կողմերը պետք է հասկանան, որ ռազմական ուղիով կոնֆլիկտը լուծել չի կարելի»: ■

Ուկրաինան դադարեցնում է միջուկային զենքի դուրս հանումը

Ուկրաինան ժամանակավոր դադարեցրել է տակտիկական միջուկային զենքի դուրս հանումը իր տարածքից: Այդ մասին մարտի 12-ին Կիևում տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսում հայտարարեց հանրապետության նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկը: Նա այդ որոշումը պարզաբանեց նրանով, որ Ուկրաինայի ղեկավարությունը համոզված չէ, թե դուրս բերված միջուկային զենքը ոչնչացվում է:

Լ. Կրավչուկը նշեց, որ Ռուսաստանում չկան միջուկային զինանոցը ոչնչացնող բավարար հզորություններ, ուստի «մենք մեզ իրավունք ենք վերապահում Ուկրաինայի տարածքում ունենալ համապատասխան ձեռնարկություն: Ուկրաինան ցանկանում է,– ասաց նախագահը,– որ միջուկային զենքը ոչնչացվի միջազգային հսկողության տակ»: ■

Բյուքենընը պետք է ընտրապայքարից դուրս գա

Հանրապետական կուսակցության ազգային կոմիտեի նախագահ Ռիչ Բոնդը Հյուսթոնում հայտարարեց, որ նախագահական թեկնածու Բյուքենընը պետք է դուրս գա ընտրապայքարից, քանի որ հայտնի է, որ հանրապետական ճամբարում չի կարող հաղթել նախագահ Բուշին և հանուն կուսակցական միասնության պետք է դադարի վերջինին քննադատել: Իր հերթին, Բյուքենընը չորեքշաբթի օրը Բոնդից պահանջել է հրաժարական տալ:

Մյուս կողմից, Դեմոկրատական կուսակցության ճամբարն էլ է հիշեցնում ամերիկյան [illegible]: Նախագահական թեկնածուներից Ցոնգասը երեկ հարցականի տակ դրեց մյուս թեկնածուներից Քլինթոնի բարոյական կերպարը, հայտարարելով, որ ընտրական արշավում իր մրցակիցը անհուսալի վիճակում է գտնվում:

Ռուս զինվորները Հարավսլավիա կհասնեն ապրիլին

«ԻՏ»-ին հայտնի դարձավ, որ ռուսական գումարտակը, որը կմնի Հարավսլավիայում ՄԱԿ-ի խաղաղարար ուժերի կազմի մեջ, ապրիլի առաջին կեսին կսկսի տեղավորվել այնտեղ: Գումարտակի հրամանատարը գտնվում է Հարավսլավիայում: Գեներալի աստիճանով ռուս մեկ այլ զինվորական Սլովենիայում պետք է գլխավորի ՄԱԿ-ի խաղաղարար ուժերի ղարաբաղյան բաժինը: Ինչպես բացահայտեցին ԱԳՆ-ում, Հարավսլավիա մեկնելիք ռուսական ուժերի առաջ վերջին խոչընդոտները վերացվեցին, երբ Ռուսաստանի Գերագույն խորհուրդը հավանություն տվեց այդ առաջարկին:

ՄԱԿ-ը կրճատում է հաստիքները

ՄԱԿ-ի նախկին գլխավոր քարտուղար Պերես դե Կուելյարը տասնամյա ղեկավարության ընթացքում համոզված էր, որ ՄԱԿ-ում ամեն ինչ կարգին է եւ բարեփոխումների կարիք չի զգացվում: Ամենահեղինակավոր միջազգային կազմակերպության նոր գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին պաշտոնում գտնվելու երկրորդ ամսում արդեն սկսեց վերակառուցումը, որը նա համարում է իր հիմնական խնդիրը:

ՄԱԿ-ի արմատական վերակառուցման մասին վաղուց էին խոսում: Իր համարյա կեսդարյա գոյության ընթացքում այն դարձել է դանդաղաշարժ, շատ թանկարժեք եւ ոչ այնքան արդյունավետ բյուրոկրատական մեխանիզմ, որտեղ գործի համեմատությամբ առաջնություն է տրվում խոսքին եւ որը բոլորովին էլ ընդունակ չէ կատարել այն կարեւորագույն առաքելությունները, որոնք այսօր ծանրանում են միջազգային ընկերակցության ուսերին: Դժվար է գործունյա համարել այն կազմակերպությունը, որը տարեկան արտադրում է մոտ կես միլիարդ էջ ամենատարբեր փաստաթղթեր, որոնց նախապատրաստման, թարգմանության, արտագրման եւ տպագրման վրա ծախսվում են տասնյակ միլիոնավոր դոլլարներ: Այդ փաստաթղթերի զգալի մասը չի կարդացվում ոչ ոքի կողմից, բացի դրանց հեղինակներից:

Վերջերս Բուտրոս Ղալիի անունից հայտարարվեց, որ վերակառուցումը խոստանում է լինել արմատական իր բնույթով: Միավորված Ազգերի կազմակերպությունը վերածելով արդյունավետ, շարժուն կազմակերպության, ֆինանսական ծախսերի համեմատությամբ՝ շատ բարձր օգտակարության գործակիցով:

Նոր գլխավոր քարտուղարն սկսեց նրանից, որ ՄԱԿ-ի քարտուղարությունում կրճատեց 14 բարձր պաշտոններ, գլխավոր քարտուղարի տեղակալների պաշտոնները ներառյալ:

Տեղեկանք. **1992-1993 թթ. բյուջեով, որը պլանավորված էր նախկին գլխավոր քարտուղարի օրոք, նախատեսվում էին գլխավոր քարտուղարի 27 տեղակալներ, դրան գումարած քսան օգնականներ, որոնցից յուրաքանչյուրը տարեկան ստանում էր մոտ 100 հազար դոլլար աշխատավարձ: Դժվար չէ հասկանալ, որ տեղակալների եւ օգնականների մեծ մասը փոխարինել են իրար՝ կատարելով միեւնույն աշխատանքը եւ մտահոգվելով հիմնականում այն մասին, թե ինչպես պահպանեն իրենց օգտակարության պատրանքը:**

Գլխավոր քարտուղարի հարվածը ՄԱԿ-ի ամենացավոտ տեղին առաջացրեց ուժեղ դժգոհություն եւ ճնշում նրանց կողմից, որոնց սպասվելիք բարեփոխումները ձեռնտու չեն: Գլխավոր քարտուղարի պաշտոնական ներկայացուցիչը հայտարարեց, որ այդ կրճատումները համատարած վերակառուցման ընդամենը առաջին փուլն են: Ենթադրվում է, որ երկրորդ փուլը կկայանա ամռան կեսին: Բուտրոս Ղալիի հիմնական մտահղացումներից մեկը պաշտոններում մնացողների վրա մեծ պատասխանատվություն դնելն է:

Բարեփոխումների իմաստը կայանում է ոչ միայն կրճատումների, այլեւ, որ ավելի կարեւոր է, կառուցվածքային վերակազմավորումների մեջ: ՄԱԿ-ի մի շարք դեպարտամենտներ եւ վարչություններ խոշորացվում են: Օրինակ, նախկին հինգ վարչությունների փոխարեն, որոնք զբաղվում էին տնտեսագիտական գործերով, ստեղծվել է տնտեսական զարգացման դեպարտամենտը: Այն գլխավորում է Չինաստանի ներկայացուցիչը, որը դրան համապատասխան ստացավ գլխավոր քարտուղարի տեղակալի պաշտոն: Նման մի բան էլ տեղի է ունենում քաղաքական ուղղվածության հիմնարկների հետ, որոնցից մնացել են երկուսը՝ մեկը ղեկավարում է ԽՍՀՄ նախկին արտգործնախարարի տեղակալ Վլադիմիր Պետրովսկին, մյուսը՝ Սիերա-Լեոնեի ներկայացուցիչը:

Եւս մեկ նորություն. գլխավոր քարտուղարի բոլոր տեղակալները ՄԱԿ-ի հետ պայմանագիր են ստորագրել ընդամենը մեկ տարի ժամկետով, որպեսզի պարզ դառնա, թե որքանով են նրանք իրենց արդյունավետ դրսեւորում այդ պաշտոնում: Եթե չդրսեւորեն, մեկ տարի անց ստիպված կլինեն նոր աշխատանք փնտրել: Հայտարարված կրճատումների արդյունքները ամփոփվում են ՄԱԿ-ի քարտուղարությունում: Բարեփոխումների ֆինանսական կողմը կարեւորագույններից է: ՄԱԿ-ը խրոնիկական ճգնաժամի մեջ է, անդամ երկրները պարտք են նրան մոտ մեկ միլիարդ դոլլար: Միայն ԱՄՆ-ն պարտք է 500 միլիոն դոլլար, Ռուսաստանը՝ 200 միլիոն: Ե՞րբ այդ պարտքը կմարվի՝ դժվար է ասել: Չլուծված է մնում այն հարցը, թե որքան պետք է մուծեն ԱՊՀ-ի այն երկրները, որոնք նոր են դարձել ՄԱԿ-ի անդամ: Ամեն ինչի համար պետք է վճարել: Կազմակերպությունը բյուջեի հաշվին ֆինանսավորում է իր զինված ուժերը, եւ, այնուամենայնիվ, ոմանք կարծում են, թե խաղաղությունն ու միջազգային անվտանգությունը ոչինչ չարժեն: Նախնական գնահատմամբ, Կամբոջա եւ Հարավսլավիա ՄԱԿ-ի զորքեր ուղարկելը կնստի 2.5 միլիարդ դոլլար: Կիպրոսում, Լիբանանում, Գոլանի բարձունքներում ՄԱԿ-ի անցկացրած միջոցառումների վրա ծախսվել է արդեն 700 միլիոն դոլլար:

Հաշվի առնելով ՄԱԿ-ի ֆինանսական ճգնաժամը, Անվտանգության խորհուրդը մերժեց Հարավսլավիայում խաղաղարար գործունեության համար ներկայացվող 634 միլիոն դոլլարի պահանջագիրը, առաջարկեց առավելագույնս օգտագործել հարավսլավական երկրների պաշարները՝ ծախսերը փակելու համար:

Լեռնային Ղարաբաղի հարցի միջազգայնացմանը զուգահեռ, հաշվի առնելով նաեւ այն, որ Հայաստանը եւ Ադրբեջանը ՄԱԿ-ի լիիրավ անդամ են դարձել, օր-օրի ավելի շատ հույսեր են կապվում ՄԱԿ-ի խաղաղասիրական ուժերի հետ: Հարցում է արված այդ շրջան «երկնագույն սաղավարտների» զորքի գործուղման վերաբերյալ: Սակայն, ամենայն հավանականությամբ, հարցը նորից դեմ կառնի ֆինանսական պատնեշին: Նրանց, ովքեր նախկին ԽՍՀՄ-ում «երկնագույն սաղավարտներից» սպասում են Արցախի արյունածոր հարցի լուծումը, ֆրանսիական *«Կոտիդյեն դը Պարի»* թերթը հիշեցնում է, որ ՄԱԿ-ի հնարավորությունները բոլորովին էլ անսահմանափակ չեն:

ՄԱԿ-ի նոր գլխավոր քարտուղարը առաջարկում է քննարկել ամենամյա նստաշրջանների ուռճացող օրակարգը, որը հաճախ ներառում է հարցեր, որոնք ոչ ոքի էլ չեն հետաքրքրում: Խոսք է գնում մի շարք վարչությունների վերացման մասին, որոնք արդեն սպառել են իրենց եւ օգտակար չեն:

Եւս մեկ նորություն է հայտնվել այդ միջազգային կազմակերպության գործունեության մեջ. ՄԱԿ-ը բացել է իրեն կորպորացիաների կողմից, այդ թվում տրանս-ազգային, ֆինանսական ներմուծումների համար, որոնք ՄԱԿ-ին կարող են օգնել ֆինանսապես, այն միջոցների հաշվին, որը նրանք պետք է մուծեն որպես պետական հարկ: Ցանկացողները քիչ չեն լինի: ՄԱԿ-ը դրանից քիչ չի օգտվի, մանավանդ, որ նույնիսկ Ճապոնիայի եւ Գերմանիայի նման բարգավաճող պետությունների կառավարությունները անդամավճարները մուծում են դժկամությամբ, նույնիսկ ցանկանում են դրանք կրճատել:

Այն, որ ՄԱԿ-ի դերը եւ հեղինակությունը կաճի, ոչ ոքի մոտ կասկած չի հարուցում: Բոլորովին վերջերս ՄԱԿ-ի ընդունած մի շարք բանաձեւեր նրան հնարավորություն են տալիս մասնակցելու այնպիսի գործընթացների, որոնք նրան առաջ բնորոշ չէին, որոնք նույնիսկ հակասում էին ՄԱԿ-ի կանոնադրությանը: Խոսքը գնում է ՄԱԿ-ի անդամ պետությունների ներքին բախումներին մասնակցելու նրա իրավունքի մասին:

ՀԵՆՐԻԿ ԼԻԼՈՅԱՆ

Ռուսաստան-Ճապոնիա տարածքային վեճը շարունակվում է

Այս տարվա սեպտեմբերին Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը կայցելի Ճապոնիա: Չնայած այցելությանը դեռ մի քանի ամիս կա, այն արդեն մեծ հետաքրքրություն է հարուցել Ճապոնիայում, որտեղ հուսով են, որ ռուս-ճապոնական հիմնական հարցը՝ տարածքայինը վերջապես տեղից կշարժվի:

Հարավ-Կուրիլյան կղզիների շուրջ երկարաձգված այս վեճի մասին շատ է գրվել եւ ասվել: Սա խոչընդոտում է երկու հարեւան պետությունների բարիդրացիական հարաբերություններին եւ մնում է երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո չլուծված միակ հարցը

Հայտնի է, որ ռուսական դիվանագիտության առջեւ ծառացած հիմնահարցերից ամենաառաջնայինը նախկին ԽՍՀՄ-ի ընդունած պայմանագրերի եւ համաձայնագրերի նկատմամբ վերաբերմունքի հարցն է: Դա 1600-ից ավելի փաստաթղթեր են, ներառյալ այնպիսիք, որոնք ամենեւին չեն արտահայտում Ռուսաստանի շահերը, նույնիսկ վարկաբեկում են նրան, ինչպես պայմանագիրը Իրաքի հետ:

Միությունից Ռուսաստանին ժառանգություն մնացած ամենախճճված դիվանագիտական հանգույցներից մեկը Ճապոնիայի հետ հարաբերություններն են: Դրանց յուրօրինակությունը կայանում է նրանում, որ իրավական հիմքը այստեղ կազմում է ոչ թե որեւէ պայմանագիր, այլ 1956 թ. միացյալ հայտարարությունը պատերազմի ավարտի եւ դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատման մասին: Որքան էլ տարօրինակ է, երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ավարտից համարյա 50 տարի անց այս երկու պետությունների հարաբերությունների վերաբերյալ ավելի լուրջ փաստաթուղթ պարզապես գոյություն չունի:

Հենց միացյալ հայտարարության մեջ են պարունակվում տարածքային հարցին առնչվող պարտավորությունները: 1956-ի այս փաստաթղթից հրաժարվելը կնշանակի դիվանագիտական հարաբերությունների խզում: Վերանայել այն նույնպես հնարավոր չէ, երկկողմանի փաստաթղթերը միակողմանի չեն վերանայվում:

Տասնամյակների ընթացքում ԽՍՀՄ-ը այնպես էր ցույց տալիս, թե Ճապոնիայի հետ տարածքային հարցը վերջնականապես լուծված է, այլեւս գոյություն չունի:

Բայց հիմա այլ ժամանակներ են: Մոսկվայում այն կարծիքն է ամրապնդվում, որ նոր Ռուսաստանն այլեւս չի կարող մնալ նախկին դիրքերում: Այդ տեսանկյունից համաձայն, նախկին ԽՍՀՄ-ը անօրինական եւ անարդար դիրք է գրավել, ըստ որում՝ Ռուսաստանի ազգային շահերին չհամապատասխանող:

1956 թ. միացյալ համաձայնագրի ձեւավորման ընթացքում երկու երկրների արտգործնախարարները նամակներ փոխանակեցին, որոնցում մինչեւ խաղաղ պայմանագրի ստորագրումն ընկած ժամանակամիջոցում կողմերի փոխադարձ պարտավորություններն էին քննարկվում: Նրանցում նշվում է, որ Շիկոտան եւ Հաբոմայի կղզիների հանձնումը Ճապոնիային տարածքային վեճի լուծման առաջին փուլն է: Մյուս երկու՝ Կունաշիր եւ Իտուրուպ կղզիների ճակատագիրը պետք է լուծվեր հաջորդ փուլում, եւ դրանց հարցի լուծումը դիտվում է որպես խաղաղության համաձայնագրի ստորագրման նախապայման: Խորհրդային կառավարությունը հրաժարվեց հանձնել ճապոնիային կղզիները միայն այն պատճառով, որ Ճապոնիան անվտանգության պայմանագիր ստորագրեց ԱՄՆ-ի հետ: Դա խորհրդային արտաքին քաղաքականության ամենամեծ կատեգորիական սխալներից մեկն էր, որի պատասխանատվությունն ընկնում է «անխորտակելի» նախարար Գրոմիկոյի վրա:

Իսկ Ռուսաստանի հողերի անբաժանելիության գաղափա՞րը: Իրոք, 17-18-րդ դարերում այդ տարածքները հայտնաբերվում եւ յուրացվում էին եւ ռուսական, եւ ճապոնական ծովագնացների կողմից հյուսիսից եւ հարավից: Վիճել այսօր, թե ո՞վ է առաջինը հայտնագործել դրանք, անիմաստ է: 1855-ից առաջին ռուս-ճապոնական պայմանագրի կնքման պահից մինչեւ 1945 թ. հարավային Կուրիլները պատկանել են միայն Ճապոնիային եւ ոչ երբեք Ռուսաստանին: Դա կղզիների վեճի մի կողմն է: Մյուսն այն է, որ 40-ական թթ. վերջերին Ստալինի հրամանով կղզիներից բռնի տեղահանվեցին 17 հազար ճապոնացիներ: Դա իսկական ողբերգություն էր: Բայց այն ոչ մի դեպքում չպետք է կրկնվի 30 հազար տեղաբնակ ռուսների նկատմամբ, որոնք այստեղ երրորդ սերնդի ներկայացուցիչն են, եւ նրանց համար այլ հայրենիք չի կարող լինել: «Հյուսիսային տարածքների» հիմնահարցի այս մարդկային կողմը կարող է ամենացավոտը լինել: Դրան պատասխանելիս ճապոնական կողմը հաստատում է, որ կղզիների վերադարձման դեպքում բնակչության շահերը չեն տուժի:

Ամեն անգամ, երբ բարձրացվում է «հյուսիսային տարածքների» հարցը, խոսք է գնում ռուսների եւ ճապոնացիների ազգային հպարտության մասին: Եւ Ռուսաստանում, եւ Ճապոնիայում կղզիները վերադարձնելը կդիտվի որպես թույլի զիջում: Մյուս կողմից էլ, երկուստեք ավելանում է այն մարդկանց թիվը, որոնք տարածքային հարցի այս կամ այն կերպ լուծման մեջ տեսնում են բարիդրացիական հարաբերությունների երաշխիքը:

Սխալներն ընդունելը ծանր է, խոստացածը կատարելուց բացեիբաց հրաժարվելը՝ ամոթալի: Երբ դա առնչվում է մի մարդու, դա անձնական դրամա է եւ անձնական ամոթ: Երբ դա մեծ ազգի գործ է՝ դա արդեն ազգային ողբերգություն է եւ, միգուցե, ազգային խայտառակություն:

Վերջին հաշվով, կղզիների հետ կապված իրադրությունն այսօր այն վերածում է պայթյունավտանգ, անկայուն կետերից մեկը ողջ խաղաղօվկիանոսյան-ասիական շրջանում: Դա խանգարում է նաեւ Ռուսաստանի լիարժեք մասնակցությանը տարածքային տնտեսական կազմավորումներին, որտեղ ամենաբարձր ձայնը Ճապոնիայինն է: Եւ հետո, ո՞վ կարող է բացառել ամբողջ այն օգուտը, որ կարող է լինել Ճապոնիայի եւ Ռուսաստանի միացյալ գործունեությունից այդ շրջանում եւ, ընդհանրապես, ողջ աշխարհում: Դրան ավելացնենք երկու երկրների տնտեսական համագործակցությունը թեկուզ Ռուսաստանի Հեռավոր Արեւելքում եւ Սիբիրում:

Ռուսաստանի եւ Ճապոնիայի միջեւ վեճը շարունակվում է: Ինչպիսի լուծում կգտնի այն, դժվար է ասել: Կարեւորն այն է, որ վերջին տարիներին Ճապոնիայի հետ մի շարք համաձայնություններ են կնքվել, բայց ոչ տարածքային՝ այստեղ առաջխաղացում չկա: Եւ Մոսկվայում, եւ Տոկիոյում մեծ հույսեր են կապում Ռուսաստանի նախագահի այցելության հետ, «հյուսիսային տարածքների» հիմնահարցի լուծման կապակցությամբ: ■

Ռուսները դիմում են ամերիկացիներին խորհրդային արխիվները տեղելու համար

Այս խորագրի տակ «Նյու Յորք Թայմզ» թերթն իր մարտի 10-ի համարում հրատարակել է Իովին Սոլոցկու հոդվածը՝ նախկին Խ. Միության եւ Կոմկուսի Կենտկոմի կենտրոնական արխիվների բացման եւ դրանք տեղելու միջոցների մասին:

Ընդամենը երկու տարի առաջ երեւակայել անգամ չէր կարելի,– ասում է հոդվածագիրը, որ ամերիկացիներին ոչ միայն հնարավորություն կտրվեր զբաղվել այդ արխիվներով, այլեւ առաջարկ կարվեր օգնել ուսումնասիրման գործում:

Հոդվածագրի համաձայն, ամերիկյան համապատասխան գիտական կենտրոնների հետաքրքրությունն ուղղված է հատկապես ամերիկյան դիվանագետ Ալգեր Հիսսի՝ հօգուտ Մոսկվայի լրտեսությանը, 1956-ին Հունգարիայի եւ 1968-ին Չեխոսլովակիայի զինվորական ներխուժումներին, 1930-ական թթ. ստալինյան հալածանքներին վերաբերող հարցերի քննությանը: Ամերիկացիների համար առանձնահատուկ հետաքրքրություն են ներկայացնում Ջոն Քենեդիի սպանության գործը, հատկապես Լի Հարվի Օսվալդի՝ Խ. Միությունում անցկացրած օրերի հետ կապված մանրամասնությունները:

Անշուշտ, գրում է հոդվածագիրը, այս եւ այլ հարցերի պատասխանը շուտափույթ չի լինի, քանի որ այդ արխիվները 6 միլիարդ էջ կազմող փաստաթղթեր են: Այսուհանդերձ, ամերիկյան տարբեր հաստատություններ եւ համալսարաններ արդեն իսկ պատրաստակամություն են հայտնել մասնակցել արխիվի քննության աշխատանքներին: Սըքարբըր հիմնարկությունը, օրինակ, 1 միլիոն դոլլար է հատկացրել առաջիկա 3 տարիների համար՝ սառը պատերազմի ժամանակաշրջանը ուսումնասիրելու նպատակով: Հուվըր հաստատությունը եւ Կոնգրեսի գրադարանը, իրենց հերթին, պատրաստակամություն են հայտնել 3 միլիոն դոլլար տրամադրել արխիվի պահպանման համար, մինչ բազմաթիվ համալսարաններ պատրաստվում են գիտական ավարտաճառ պատրաստողներ ուղարկել Մոսկվա եւ Ս. Պետերբուրգ:

Ըստ հոդվածագրի, գլխավոր դժվարությունն այն է, որ արխիվային նյութերի մեծ մասը դասավորված չէ եւ ուսումնասիրողները ստիպված են լինելու հույսը դնել իրենց հոտառության եւ բախտի վրա: Կոնգրեսի գրադարանից դոկտ. Բիլինգտոնի կարծիքով, այդ բոլոր նյութերի ուսումնասիրությունը թույլ կտա պատասխանել հետեւյալ հարցերին. «Ինչպե՞ս է, որ Խ. Միությունը գոյատեւեց այդքան երկար» եւ «Ինչպե՞ս է, որ այն այդքան արագ կազմալուծվեց»:

Հոդվածին առիթ է ծառայել վերջերս Մոսկվայում ժամանակակից փաստաթղթերի պահպան կենտրոնի բացումը: Այն ստեղծվել է ԽՄԿԿ կենտկոմի արխիվների հիմքի վրա: Պահպանման հանձնված 30 միլիոն միավոր փաստաթղթերն ընդգրկում են ԽՄԿԿ շտաբի գրեթե 40-ամյա կենսագործունեությունը՝ 1952 թ.-ից մինչեւ 1991 թ. օգոստոսը: Գաղտնազերծման հանձնաժողովը հասցրել է արգելակող կնիքից «ազատել» շատ ֆոնդեր: Սակայն ոչ բոլորը. մոտավոր հաշվարկներով այժմ մատչելի է արխիվների սոսկ երրորդ մասը, մնացյալը շրջանառության մեջ է դրվելու աստիճանաբար, այդ թվում՝ այստեղ պահվող Քաղբյուրոյի 1986-1991 թթ. նյութերը: Բացվում են Կենտկոմի նիստերի, քարտուղարության, բաժինների փաստաթղթերը:

Կենտրոնի բացման ժամանակ ցուցադրված էին կուսակցության գլխավոր քարտուղարների՝ Ստալինի, Խրուշչովի, Բրեժնեւի, Չեռնենկոյի, Անդրոպովի կուստոմսերը, բացառությամբ՝ Մ. Գորբաչովի. նա այն հիշատակ է պահել:

Եւս մեկ արխիվ պետք է հանձնվի կենտրոնին. դա այսպես ասած «Կրեմլյան արխիվն» է, որը պատկանում էր ԽՍՀՄ նախագահին: Այն պարունակում է Քաղբյուրոյի 1919-1985 թթ. փաստաթղթերը, խոշորագույն գործիչների, գլխավոր քարտուղարների անձնական ֆոնդերը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Քնի եւ երազների գաղտնիքները

Հազարամյակներ շարունակ իմաստասերներն ու գիտնականները դեգերել են քնի ու երազի լաբիրինթոսում, փորձելով բացահայտել դրանք, բայց միայն վերջին 30 տարում, ֆրանսիացի նշանավոր նյարդակենսաբան Միշել Ժուվեի եւ ամերիկացի որոշ հետազոտողների ջանքերով հաջողվեց լուրջ բացահայտումներ անել: Պատմում է պրոֆեսոր Միշել Ժուվեն:

Երբ 60-ական թվականներին ես հայտարարեցի, թե ուսումնասիրելու եմ կատուների երազատեսությունը, ինձ խենթի տեղ դրեցին: Այն ժամանակ դեռ կարծում էին, թե երազատեսությունը կապված է անձնական աշխարհի, հոգեկանի հետ, հետեւաբար դա հոգեվերլուծաբանների գործն է, իսկ գիտնականները չպետք է դրան խառնվեն: Բացի դրանից, նյարդակենսաբանությունը դեռ իր առաջին քայլերն էր անում, եւ մենք էլ քնի հետազոտման արդյունավետ սարքեր չունեինք: Մենք սկսեցինք վերլուծել ուղեղի էլեկտրական հոսանքները եւ աչքերի շարժումները: Մասնավորապես, ուզում էինք պարզել, թե ինչպես է սկսվում երազատեսությունը եւ ինչին է այն ծառայում:

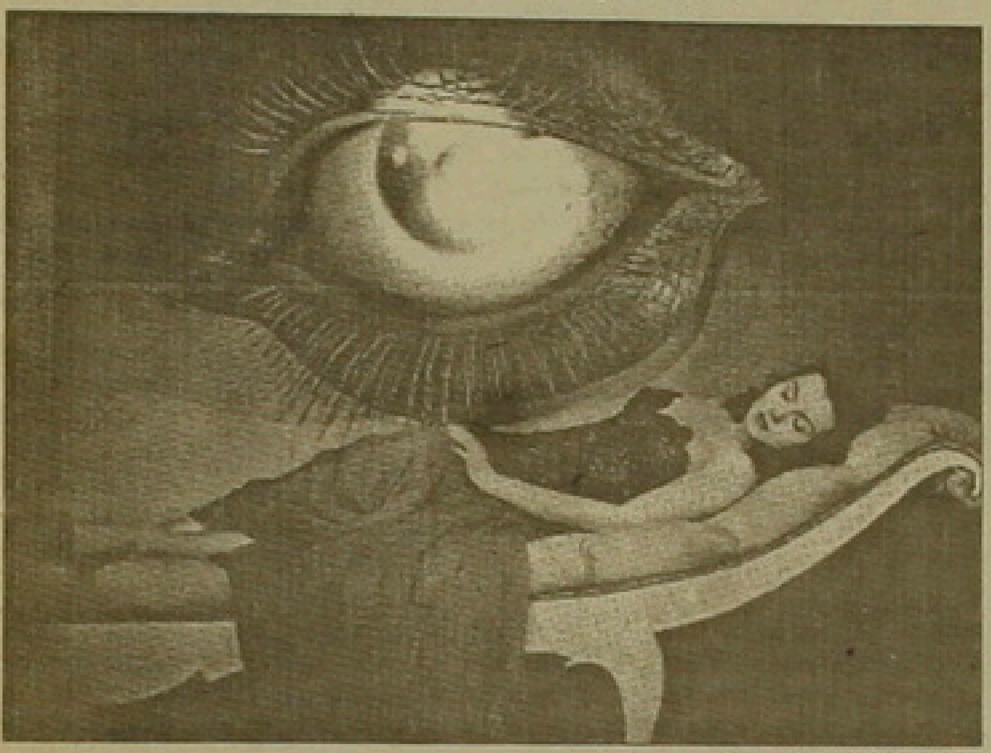

Գործ՝ ՍԱԼՎԱԴՈՐ ԴԱԼԻԻ

Ամեն ինչ սկսվեց գրեթե պատահաբար: Մի անգամ, էլեկտրոդը տեղադրելով կատվի ուղեղում, մենք ստացանք տեսագրություն, որը ընդհանուր ոչինչ չուներ խոր քունը բնորոշող դանդաղ ու լայն ալիքների հետ: Նոր ալիքները նշում էին կենդանու ուղեղի ավելի մեծ լարվածություն, քան լինում է օրվա ընթացքում: Դա իսկական հեղաշրջում էր. մենք հայտնաբերել էինք ուղեղի մի երրորդ վիճակ, որը հիմնովին տարբեր էր քնից եւ արթնությունից: Հասկացանք, որ դա բնորոշ է նաեւ մարդուն: Այդ նոր վիճակը ես անվանեցի «պարադոքսալ քուն», քանզի այդ պահին մեր մարմինը մկանային ակտիվություն բնավ չի դրսեւորում, մինչդեռ ուղեղը տենդորեն գործում է: Հիմա արդեն հայտնի է, որ այդ երեւույթը գիշերվա ընթացքում տեղի է ունենում 4-5 անգամ 20-ական րոպե տեւողությամբ, ընդմիջարկվելով խոր քնի փուլերով, որոնք տեւում են 80 րոպե: Այսպիսով, գիշերվա ընթացքում մենք միջին հաշվով մոտ 100 րոպե երազ ենք տեսնում:

Մենք հետազոտել ենք ողնաշարավոր տարբեր կենդանիներ ըստ զարգացման աստիճանի՝ դոդոշներ, կրիաներ, օձեր, կաթնասուններ... Պարզվել է, որ ձկները, երկկենցաղները եւ ստորակարգ ողնաշարավորները պարադոքսալ քուն չունեն:

Այն ներհատուկ է բոլոր տաքարյուն կենդանիներին: Ըստ երեւույթին, ուղեղի այդ երրորդ վիճակը բնական զարգացման շնորհիվ սկսվում է թռչուններից եւ առկա է ավելի բարձր դասերի կենդանիների մոտ: Տեւողության առումով զգալի տարբերություններ կան. հավը գիշերվա ընթացքում երազ է տեսնում 25 րոպե, շիմպանզեն՝ 60 րոպե, մարդը՝ 100 րոպե, իսկ կատուն՝ երազատեսության չեմպիոնը՝ 200 րոպե: Հետեւաբար, երազի տեւողությունը ուղեղի ծավալով չի պայմանավորված: Ենթադրվում է, որ երազատեսությունը կապված է անվտանգության զգացման հետ: Իրոք, երազելու փուլը շատ վտանգավոր պահ է կենդանու համար, քանզի ուղեղը փակվում է արտաքին աշխարհի առջեւ: Բնական զարգացման տեսակետից տրամաբանական է թվում, որ ապահով վիճակում գտնվող կենդանիները երազին ավելի շատ ժամանակ [illegible], քան մյուսները:

Երազատեսությունը տեղի է ունենում պարադոքսալ քնի ժամանակ: Ֆրանսիացի եւ ամերիկացի բազմաթիվ հետազոտողներ դա ապացուցել են, անցկացնելով հարյուրավոր անքուն գիշերներ եւ դրանց ընթացքում ուսումնասիրելով կամավորների քունը: Վերջիններս բազմիցս արթնացել են պարադոքսալ քնի պահերին, եւ նրանք միշտ համաձայնել են, որ հենց երազ էին տեսնում: Ի դեպ, եթե մարդն արթնանում է պարադոքսալ քնից անմիջապես հետո, նա երազը հիշում է գույներով: Որոշ երազներ կապված են մարմնի դիրքի հետ, օրինակ՝ հայտնի «թռիչքային» երազները: Երազների զգալի մասն էլ կապված է օրվա դեպքերի հետ:

Արդ, քանի որ գոյություն ունի ուղեղի երրորդ վիճակ, պետք է լինի նաեւ երազատեսության կառավարման կենտրոն: Մենք պարզեցինք, որ կատվի ուղեղի որոշակի մասում փոքրիկ վնասվածք առաջացնելով, կարելի է քնի ժամանակ հեղաշրջել նրա վարքագիծը. անշարժ մնալու փոխարեն, քնած կենդանին վեր է կենում, լիզում է իրեն, վազում երեւակայական որսի հետեւից, թաթով խաղում նրա հետ... Նա ընդունում է վախին, կատաղությանը, հարձակմանը բնորոշ դիրքեր... Բայց նա երբեք չի արձագանքում արտաքին ազդակներին: Օրինակ, չի վազում առաջարկվող մսի կտորի կողմը, քանզի այդ պահին կույր է եւ խուլ: Վերջերս պարզվել է, որ որոշ մարդիկ նույնպես համանման վարքագիծ են դրսեւորում: ԱՄՆ-ի Մինեապոլիս քաղաքում կլինիկաներից մեկի տղամարդ հաճախորդներից ոմանք պատմել էին, որ քնած ժամանակ իրենք կռվել են, օրինակ, իրենց դաստակը կամ ծեծել են կնոջը: Բժշկական պատկերագրման նորագույն տեխնիկայի շնորհիվ պարզվեց, որ նրանք ուղեղի վնասվածքներ ունեն նույն տեղում, որտեղ մեր կատվի ուղեղի վնասվածքն է:

Հետեւաբար, որոշ վերապահումով կարելի է ասել, որ ուղեղում գոյություն ունի երազի կենտրոն, որը բաղկացած է տարբեր համակարգերից: Նախ, նեյրոնների փոքր խումբ կա ուղեղի «Լոկուս Ցերուլեուս» հատվածում, որը պարադոքսալ քնի ժամանակ արգելակում է մկանային ամեն մի գործունեություն: Եթե այն վնասված է (ինչպես մեր կատուների կամ Մինեապոլիսի հիվանդների դեպքում), մարմինն այլեւս չի արգելակվում եւ կոնկրետ կերպով դրսեւորում է իր երազները: Այս առաջին կենտրոնի մոտերքում գտնվում է նեյրոնների մեկ ուրիշ խումբ: Դա յուրօրինակ ներքին ժամացույց է կամ պարբերաբար ակտիվացող գեներատոր: Քնի ժամանակ ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն այստեղից են ղեկավարվում ամբողջ ուղեղի նյարդաբջիջները:

Բայց սա դեռ բոլորը չէ: Ամերիկացի հետազոտողներից մեկը չափել է քնի մեջ գտնվող մոտ 50 կենդանիների մարմնի ջերմությունը, սլաքները միշտ տեղադրելով մաշկից 2 միլիմետրի վրա: Նա պարզել է, որ մոլորակի ամենատարբեր մասերում քնած վիճակում գտնվող ամենատարբեր կենդանիների [illegible] առնետի, [illegible] առյուծի, վերմակի տակ քնած մարդու եւ այլն) ջերմությունը մաշկի մոտ միեւնույնն է՝ 27 աստիճան: Սրանից եզրակացնում ենք, որ քունը տնտեսիկ երեւույթ է, թեեւ մինչեւ օրս դա անտեսվել է: Սա վերջին տարիների ամենամեծ հայտնագործություններից մեկն է: Գիշերվա սկզբում մեր մարմինը քրտնում է, անոթների լայնացման շնորհիվ նա ջերմություն է արտազատում: 90 րոպեում ներքին ջերմությունը նվազում է 0,8 աստիճանով, որը զգալի մեծություն է: Արդ, ուղեղի ջերմությունը որքան ցածր է, այնքան քիչ էներգիա է ծախսում: Քնի առաջին փուլերը նրան թույլ են տալիս պաշարներ կուտակել սկսվելիք երազի համար, որի ընթացքում հսկայական քանակությամբ էներգիա, մասնավորապես թթվածին եւ գլյուկոզա է ծախսվում, նույնիսկ ավելի շատ, քան արթուն վիճակում: Հիմա արդեն կարող ենք տեսագրել պոզիտրոնային խցիկներով: Եզրակացությունն այն է, որ քնի նպատակը երազի նախապատրաստությունն է: Որոշ պայմանների առկայության դեպքում (ապահով միջավայր, աղմուկի, լույսի, քաղցի բացակայություն եւ այլն) քունն սկսվում է, իսկ 90 րոպե անց էներգիայի պաշարները բավարար են լինում երազին անցնելու համար:

Բայց քունը միայն երազի նախապատրաստություն չէ: Այն նաեւ վերականգնում է ֆիզիկական ուժերը, նպաստում որոշ նյութերի, օրինակ, երեխաների աճի հորմոնի արտազատմանը: Ճիշտ է, որոշ մարդիկ բավարարվում են 3-ժամյա քնով, բայց առհասարակ անհնար է ապրել առանց քնի:

Ինչ վերաբերվում է երազին, դեպրեսիայի դեմ կիրառվող դեղամիջոցները ժամանակավորապես վերացնում են երազատեսությունը, չառաջացնելով լուրջ խանգարումներ կամ հիշողության կորուստներ: Ոմանք առանց երազատեսության քնել են նույնիսկ գրեթե 6 ամիս: Բայց հարկ է նշել, որ երազների ժամանակավոր արհեստական վերացման ավարտից հետո, առաջին իսկ գիշերը ուղեղը վերականգնում է բաց թողածը, եւ մարդը հարյուրի փոխարեն 250 րոպե երազ է տեսնում:

Իսկ ինչի՞ համար է երազը: Այս հավերժական հարցը ծնել է բազմաթիվ ուսմունքներ, որոնցից ամենահայտնին ֆրեյդիզմն է: Ֆրեյդի համար երազը քնի պահապանն է, քանզի նրան թույլ է տալիս ընթանալ ինչպես հարկն է, իրագործելով ցանկությունները: Իրականում հակառակն է, քունն է երազի պահապանը: Բայց բանավիճելու հարկ չկա. հոգեվերլուծությունը եւ գիտությունը մեկնաբանության տարբեր հարթությունների վրա են: Գիտնականների մի մասի կարծիքով, երազի դերը օրվա անկարեւոր դեպքերի վերացումն է եւ մոռացումը: Այլոց կարծիքով, երազը տեւականորեն կայունացնում է հիշողությունը: Ես կարծում եմ, որ երազը ուղեղի ծագումնաբանական վերածրագրավորման դեր է խաղում, մեզ հնարավորություն տալիս վերագտնել մեր անձի բնածին մասը:

Իմ տեսությունը հիմնված է կենդանիների եւ մարդու ուսումնասիրման վրա: Հայտնի է, որ պարադոքսալ քունը ամենատեւականն է չհասունացած ուղեղներում: Այն կազմում է նորածին կատվի քնի գրեթե 90 տոկոսը, նորածին մարդու քնի՝ երկու երրորդը: Հետեւաբար, երազատեսությունն անհրաժեշտ է կաթնասունների եւ տաքարյուն կենդանիների ուղեղի հասունացումն ավարտելու համար: Մինչդեռ այն բացակայում է սառնարյուն կենդանիների մոտ, որոնց նյարդաբջիջները շարունակում են կիսվել կյանքում:

Մարդկանց վրա կատարված հետազոտությունները ամրապնդում են այս վարկածը: Օրինակ, Մինեսոտայից պրոֆեսոր Բուշարը ուսումնասիրել է հարյուր զույգ իսկական երկվորյակների, որոնց ծննդից եւ մոր մահվանից հետո բաժանել էին իրարից եւ առանձին դաստիարակել: Նկատել են, որ նրանք նման են ոչ միայն արտաքուստ, այլեւ հոգեբանորեն. ունեն նույն վարքագիծը, նույն ճաշակները, նույն սիրային պատմությունները, նույն խառնվածքը, նույն սովորությունները, մի խոսքով, նույն անհատականությունը: Ինչո՞վ բացատրենք հոգեբանական այդ ժառանգականությունը: Դժվար է պատկերացնել, թե դա մեկընդմիշտ տրված լինի գեների մեջ, քանզի այդ դեպքում հարկ կլինեին [illegible] բազմաթիվ գեներ: Մյուս կողմից, [illegible] տարբեր միջավայրերը եւ դաստիարակության տարբերությունը պետք է հանգեցնեին տարբեր բնավորությունների... Եթե երկվորյակները հոգեբանորեն նույնական են, նշանակում է այդ ընդհանրությունը կանոնավորապես ամրապնդվում է. նրանց ուղեղը կանոնավորապես վերածրագրավորվում է: Երազը դրա համար իդեալական պահ է: Եւ մեր [illegible] համաձայն, ուժեղացնելով ուղեղի որոշ հոսանքներ, վանելով մյուսները, երազը ամրապնդում կամ կրճատում է արտաքին աշխարհի ազդեցությունը, որպեսզի ուղեղը վերադարձնի տվյալ անձի բնածին անհատականության ուղու վրա: Որոշ առումով մենք չենք երազում: Մենք երազի «ես»-ը չենք, քանի որ չենք կարող ոչ այն պատվիրել, ոչ վերահսկել, ոչ էլ նույնիսկ գիտակցել: Իհարկե, դաստիարակությունը եւ միջավայրը որոշ դեր խաղում են, բայց դա չի խանգարում, որ ամեն անհատ ունենա իր ժառանգականությունը: Ամեն մայր կասի, որ իր երեխաներից յուրաքանչյուրը հոգեբանորեն եզակի է: Գաղափարախոսները պետք է սա հասկանան. երազն է, որ պահպանել է ամենազարգացած կենդանատեսակների բազմազանությունը, երազն է, որ մեզնից յուրաքանչյուրին դարձնում է յուրահատուկ, երազն է, որ պահպանում է մեր անհատականությունը: Ահա թե ինչին է ծառայում գիշերվա երազատեսության 100 րոպեն:

Ի՞նչ էին անում ստալինականները ընդդիմադիրներին: Նրանց փակում էին հոգեբուժարաններում եւ տալիս թմրանյութեր, որոնք վերացնում էին երազը եւ այդպիսով վերացնում նրանց անհատականությունը, առավել զգայուն դարձնելով «վարժեցման» համար: Աներազ հասարակությունը ռոբոտների հասարակություն է:

«L'Express», 26 փետրվար 1992

Բրոնզաձույլ մարդակերը

Հանովերում (Գերմանիա) որոշում է ընդունվել հավերժացնել 1920-ական թվականների մարդակեր Ֆրից Հաարմանի հիշատակը, որն սպանել եւ հոշոտել էր տասնյակ երիտասարդ մարդկանց, մինչեւ ձերբակալվելը եւ մահապատժի ենթարկվելը: Իշխանությունները պատվիրել են նրա բրոնզաձույլ արձանը՝ նպատակ ունենալով ցուցադրել այն քաղաքի Շպրենգել ժամանակակից արվեստի թանգարանում: 150 հազար մարկ արժողությամբ քանդակը բուռն զայրույթ է առաջացրել Հաարմանի զոհերի ժառանգորդների շրջանում: Տեղական «Բիլդ» թերթը «տարվա հիմարություն» է անվանել այդ գաղափարը: Մինչ Դիտեր Ռոնտեն՝ թանգարանի տնօրենը պաշտպանել է այն՝ քանդակը համարելով «քաղաքական ռեալիզմի» ցայտուն օրինակ:

Ջեկսոնի հայրենակիցները վիրավորված են

Երկար ժամանակ իրեն «յոթերորդ երկնքում» զգալուց հետո, հանրահայտ ռոք երգիչ Մայքլ Ջեկսոնը կարծես կորցրել է կապը սովորական մահկանացուների հետ:

Երբ վերջերս Աֆրիկա՝ Փղոսկրի ափ մեկնեց, նա անընդհատ քիթն էր փակում, կարծես փորձելով փախչել ինչ-որ վատ հոտերից: Մի քանի անգամ կրկնված այս արարքը տեղացիներին այնքան վրդովեց, որ «Իվուար Սուար» օրաթերթում երեւացին այսպիսի տողեր. «Ջեկսոնը երեւի ուզում է մեզ հիշեցնել, թե մենք թերզարգացած ենք, կեղտոտ եւ օդն այստեղ ապականված է»:

Դրանից հետո հայտնի երգիչն ստիպված եղավ կարճել իր այցելությունը եւ անմիջապես մեկնել Լոնդոն: Նա Փղոսկրի ափ էր գնացել՝ նկարահանվելու «Վերադարձ դեպի Աֆրիկա» տեսաֆիլմում:

Մեծն Ալին

Բռնցքամարտի ծանր քաշի աշխարհի նախկին չեմպիոն Մուհամմեդ Ալին դեռեւս շարունակում է մարդկանց ուշադրությունը հրավիրել իր վրա: Վերջերս նա ուշացումով նշել է իր 50-ամյակը՝ մի հոյակապ հանդիսությամբ, որը ցուցադրվել է ամերիկյան հեռուստատեսությամբ: Միացյալ նեգրական կոլեջի ֆոնդին աջակցելուն նպատակաուղղված այս միջոցառմանը մասնակցել են այնպիսի հայտնի դեմքեր, ինչպիսիք են Էլլա Ֆիցջերալդը, Դաստին Հոֆմանը եւ Ուիթնի Հյուսթոնը: Չնայած Ալին տառապում է Պարկինսոնյան կոչվող կենտրոնական նյարդային համակարգի խրոնիկական հիվանդությամբ, որ նրա մարմնի շարժումները դարձրել է անկայուն եւ լեզվական արտահայտությունները՝ անհասկանալի, նա, այնուամենայնիվ, համարձակվել է գրկել փոքրիկ դերասանուհի Ռեյվըն Սայմոնին՝ միասին ի հիշատակ լուսանկարվելու համար:

Սպորտային հոգեբանը՝ զոհ

Ճապոնիայի սպորտային հոգեբանության ռահվիրաներից մեկը՝ Իվաո Մացուդան, 72 տարեկան, Բոստոնում (ԱՄՆ) թիկունքից սպանվել է դիմակավոր մի ավազակի կողմից: Մացուդան Նագոյայում գտնվող Չուքյո համալսարանի նախագահն էր եւ Միացյալ Նահանգներ էր մեկնել իր ուսումնական հաստատության եւ Մասաչուսեթսի համալսարանի միջեւ երկկողմ համագործակցության համաձայնագիր ստորագրելու նպատակով: Մարդասպանը նրա վրա է հարձակվել հյուրանոցի համարում, իսկ այնուհետեւ դիմել է փախուստի:

ՀԱԿԱՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

Բառախաղացն առանց նվագի

- Մենք անկախություն էինք ուզում, թանկախություն տվին:
- Հյուծված նապաստակի հուսահատական ճիչը. «Արծակեին շները, չարծակեին գները»:
- Երկաթե վարագույրին փոխարինեց վալյուտային ոսկյա վարագույրը:
- Մի ժամանակ մարդը մարդուն գայլ էր: Հետո դարձավ եղբայր (ինչպես Կայենը), ընկեր (որպես կերակրատեսակ) եւ բարեկամ (եթե քո կնոջ երեխայի հայրն է): Այժմ մարդը մարդուն «Գթություն» է, երբեմն առանց չակերտների:
- Բազմակուսակցական ղեկավարությունը նպատակահարմար չէ, որովհետեւ բոլորը պիտի խայտառակվեն միաժամանակ:
- Մի ժամանակ մոդա էր, որ պարսավեն հակակոմունիստներին: Հիմա հակառակը՝ կոմունիստներին: Ե՞րբ պիտի հեգնանքով հանդուրժողականությամբ նայեն եւ կոմունիստներին, եւ հակակոմունիստներին, եւ [illegible] համբերատարությամբ են նայում հիշյալներին:
- Հայ-Կատու կազմակերպությունը Հայ-Խողովակի միջոցով բողոք է ներկայացրել, Հայ-Ձուկը հայածում է Հայ-Ձկնկուլներին, որոնք Սահմանադրության համաձայն իրավունք ունեն ուտելու իրենց հասանելիք հիսուն կիլոգրամ ձուկը: Այդ առթիվ Հայ-Ջուրը խորհրդավոր լռություն է պահպանում: Հայ-Էլեկտրոն եւ մյուս հայ-երը՝ նույնպես:
- Սոցիալիզմի օրոք խմում էինք կապիտալիզմի կենացը, կապիտալիզմի օրոք՝ սոցիալիզմի: Երկու դեպքում էլ մոլորված ենք, սակայն գոնե... խմում ենք:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Նվազագույն երաշխիքներ կարիքավորներին

Ընթացիկ տարում բնակչության գույքային շերտավորումը, ցավոք, էլ ավելի զգալի կլինի, «ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում ասաց Հայաստանի ղեկավարության սոցիալական քաղաքականության հարցերով առաջատար խորհրդական Բագրատ Ասատրյանը։

Նվազագույն սպառողական զամբյուղը Հայաստանում այսօր *«շատ բան չի պարունակում»*։ Նրա համոզմամբ, գլխավոր խնդիրը սովից խուսափելն է եւ *«ամենակարիքավորներին ապահովելը թեկուզ մեկ ափսե ապուրով»*։

Դա արդեն արվում է պետական եւ բարեգործական կազմակերպությունների ջանքերով։ Միեւնույն ժամանակ, նշեց Ասատրյանը, չի կարելի հույս դնել պետության կողմից գների կարգավորման վրա, քանի որ դա կհարվածի շուկային եւ տնտեսական քաղաքականությանը, կազդի տնտեսական զարգացման վրա եւ, ի վերջո, կհանգեցնի էլ ավելի մեծ կորուստների։

Նա ընդունեց գործազրկության խնդրի լրջությունը։ Ասատրյանի խոսքերով, հունվարին չէր աշխատում աշխատունակ բնակչության 70 տոկոսը։ Փետրվարին իրավիճակը փոքր-ինչ լավացել է։ Գործազրկության իրական մակարդակը կազմում է հանրապետության աշխատանքային պաշարների մոտ երրորդ մասը։

Բ. Ասատրյանը մտավախություն հայտնեց, որ Ռուսաստանը կկրճատի կամ պարզապես կդադարեցնի Հայաստանի ֆինանսական վարկավորումը ուժանյութերի մատակարարումների համար, քանի որ Հայաստանի պարտքն արդեն մոտենում է 3 միլիարդի, որը դեռ երկար ժամանակ հնարավոր չի լինի մարել։

Այնուամենայնիվ, մասնագետը համոզված է, որ կառուցվածքային տեսակետից Հայաստանի տնտեսությունն ավելի շատ է համարված շուկային, քան նախկին Միության մի շարք հանրապետություններինը, եւ մինչեւ տարվա վերջ, երբ կաշխուժանա տնտեսությունը եւ կաշխատեն սոցիալական պաշտպանվածության մեխանիզմները, իրավիճակը աստիճանաբար կսկսի կայունանալ։ Ասատրյանը հույս հայտնեց, որ իրավիճակը կբարելավվի մինչեւ 1993 թ. կեսը։

Մեկնաբանելով աշխատավարձի, նպաստների եւ կրթաթոշակների նվազագույն չափերի բարձրացման մասին նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանի հրամանագիրը, Բ. Ասատրյանը նշեց, որ այն պայմանավորված է հանրապետությունում ստեղծված չափազանց ծանր սոցիալական իրավիճակով։ Մյուս կողմից, արժեզրկման ընթացքը Հայաստանում ավելի ցածր է, քան Ռուսաստանում եւ ԱՊՀ-ի այլ երկրներում, ինչը, որքան էլ տարօրինակ է, բացասաբար է ազդում ամբողջությամբ վերցրած ներքին շուկայի պաշտպանվածության վրա։

Այնուամենայնիվ, գտնում է Բ. Ասատրյանը, այդ հրամանագրի իրագործումը կարելի է հետաձգել մինչեւ առաջին եռամսյակի վերջը, երբ կսկսեն գործել բնակչության եկամուտների ինդեքսավորման ինստիտուտները։ ■

Երեւանցիները չեն ցանկանում արտագաղթել

Հարցման ենթարկված Երեւանի բնակիչների մեծամասնությունը չի ցանկանում մշտական բնակության մեկնել ԱՄՆ կամ այլ երկրներ, նույնիսկ եթե ստեղծվի այդպիսի հնարավորություն։ Այսպիսին է 1200 երեւանցիների հարցման արդյունքը, որն անցկացրեց Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի հասարակագիտական հետազոտությունների կենտրոնը։

Արտասահման մեկնելու պատրաստակամություն են հայտնել հարցման ենթարկված քաղաքացիների 30 տոկոսը, մնալու՝ 44,3-ը։ Արտագաղթելու մտադրություն ավելի շատ ունեն 18-30 տարեկան երիտասարդները։ Միեւնույն ժամանակ, ծառայողները, մտավորականությունը, կոոպերատորները եւ գործարար մարդիկ առանձնահատուկ ցանկություն չհայտնեցին լքել հայրենիքը։

Մինչդեռ, կենտրոնի տնօրենը հայտարարեց, որ Հայաստանում, ամբողջությամբ վերցված, ցանկանում են արտագաղթել մոտ 500 հազար մարդ։ ■

Անդրկովկասում միջուկային զենք չկա

Ռուսաստանի փոխնախագահ Ալեքսանդր Ռուցկոյի հայտարարությունը, թե Անդրկովկասի նախկին հանրապետություններում միջուկային զենք կա, ավելի շուտ վկայում է երկու գերտերությունների փոխնախագահի աշխատակազմի եւ ԱՊՀ միացյալ զինված ուժերի գլխավոր հրամանատարության անհամաձայնեցված աշխատանքի մասին։ Այսպիսի կարծիք հայտնեց ԱՊՀ միացյալ զինված ուժերի գլխավոր վարչության պետի տեղակալ, գեներալ-լեյտենանտ Վլադիմիր Կորոտկովը։ Նա պատրաստակամություն հայտնեց փոխնախագահին ներկայացնել բացարձակ ճշգրիտ տվյալներ Անդրկովկասյան զինվորական օկրուգի տարածքից միջուկային զենքի դուրս բերման գրաֆիկի, հաշվառման կարգի եւ պահպանության տեղի վերաբերյալ։

«Ես ամբողջ պատասխանատվությամբ հայտարարում եմ, ասաց գեներալ Կորոտկովը, *որ անդրկովկասյան նախկին հանրապետությունների տարածքից միջուկային վերջին զինամթերքները դուրս են բերվել դեռեւս 1990-ի ամռանը, եւ ներկայումս այնտեղ ոչինչ չկա»։*

Իր կողմից, Ռուսաստանի փոխնախագահը կրկին կոչ արտահայտեց ԱՊՀ-ի զինված ուժերի զորամասերը հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի գոտուց դուրս հանելու։ Նրա խոսքերով, հունվարի 1-ից մինչեւ մարտի 11-ը այդ շրջանում զոհվել է 74 եւ վիրավորվել ավելի քան 200 զինծառայող։

Ա. Ռուցկոյը նշեց, որ ԱՊՀ-ի անդամ պետությունների ղեկավարները պետք է հանդես գան քաղաքական հայտարարություններով, որոնց նպատակն է ապահովել 4-րդ եւ 7-րդ բանակների ստորաբաժանումների, մարտական տեխնիկայի եւ զինծառայողների ընտանիքների անվտանգ դուրս բերումը այդ գոտուց։ Հակառակ դեպքում, Ա. Ռուցկոյի կարծիքով, արդարացված կլիներ թույլ տալ զինծառայողներին օգտագործել մարտական տեխնիկան զորամասերի վրա գրոհայինների հարձակումների ժամանակ։

Նրա խոսքերով, նպատակահարմար է ստեղծել կամավոր զինված ստորաբաժանումներ եւ պայմանագրային հիման վրա ուղարկել ազգամիջյան բախումների գոտի։ Այդ նպատակով նա առաջարկեց մոտ ժամանակներս հրավիրել ԱՊՀ-ի խորհուրդ։ ■

Ցավակցություն

Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցության հանրապետական վարչությունն իր խորազգաց ցավակցություններն է հայտնում ՀՌԱԿ հիմնադիր խորհրդի անդամ Գագիկ Օհանյանին, նրա հոր՝ Զավեն Օհանյանի մահվան կապակցությամբ։

ՀՌԱԿ հանրապետական վարչություն

«Ռուսաստանի անդամահատումը հավասար է մահվան»

Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի փոխնախագահ Ալեքսանդր Ռուցկոյը համարում է, որ *«Ռուսաստանի եւ Թաթարստանի ժողովուրդները հավիտյանս անբաժանելի են»*։ Չորեքշաբթի օրը հրապարակված դիմումի մեջ նա նշեց, որ *«տագնապով եւ հույսով է հետեւում ինքնիշխան Թաթարստանի վերջին իրադարձություններին»*, որտեղ մարտի 21-ին տեղի կունենա հանրաքվե։ Ռուցկոյը հարց է տալիս. *«Ինչո՞ւ կարող է այսօր խոսք գնալ Թաթարստանի անկախության, մեր ժողովուրդների միջեւ պետական կապերի խզման մասին, երբ հենց թաթար ժողովուրդն է ամենաեռանդուն մասնակցությունն ունեցել Ռուսաստանյան պետության ստեղծման գործում»*։

«Ռուսաստանի անդամահատումը հավասար է մահվան», ընդգծվում է փոխնախագահի դիմումի մեջ։ ■

Այս տարի կազատվեն 900 գեներալներ

1992 թ. նախատեսվում է ԱՊՀ զորքերից թոշակի ուղարկել մոտ 900 գեներալի։ Այս գործողության ժամկետներն արդեն ճշտվել են։ Այդ մասին հինգշաբթի օրը Մոսկվայում տեղի ունեցած համաբանակային սպայական հավաքի կոորդինացիոն խորհրդի նիստում հայտարարեց ԱՊՀ զորքերի կադրերի վարչության պետի տեղակալ, գեներալ մայոր Ալեքսանդր Վորոնինը։

Նրա խոսքերով, սպայական ծառայության նոր կանոնադրություններ են մշակվում։ Նախորդ կանոնադրությունները չէին հաստատվել Գորբաչովի կողմից։ Միեւնույն ժամանակ, նշեց Ա. Վորոնինը, դրանք գործի չեն դրվի այնքան ժամանակ, քանի դեռ ԱՊՀ անդամ երկրների խորհրդարանները չհաստատեն այն։

Ա. Վորոնինը հայտնեց նաեւ, թե ներկայումս Ուկրաինայում ծառայող 9,5 հազար սպաներ կամ ողջ սպայակազմի 20 տոկոսը Ուկրաինային հավատարմության երդում չեն տվել։ Մասնագետների հոսք է նկատվում Անդրկովկասից։

Անդրկովկասում տեղակայված զինվորներից մեկի հրամանատարի տվյալներով, այս գարնանը զորակոչն իր ստորաբաժանումում կիրագործվի միայն 27,5 տոկոսով։ ■

Լուրերի հոսք

Վրաստանը չի շտապում

«Ես թերահավատորեն եմ վերաբերվում ԱՊՀ-ին», հայտարարեց Վրաստանի պետխորհրդի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեն վերածննդի եւ ժողովրդավարության հիմնադրամի բացման արարողությանը։ Նրա խոսքերով, Վրաստանը առաջին հերթին պետք է լուծի ներքին խնդիրները։ Միայն դրանից հետո խորհրդարանը կարող է քննարկել հանրակցություն մտնելու հարցը։

Միաժամանակ, Շեւարդնաձեն առաջնային համարեց Ռուսաստանի հետ երկկողմանի հարաբերություններ հաստատելու հարցը։ Արդեն նախապատրաստվում է համապատասխան պայմանագրի նախագիծը, ասաց Էդուարդ Շեւարդնաձեն։ ■

Ռոճիկների հավելում

Համաբանակային սպայական ժողովի կոորդինացիոն խորհրդի նիստից ստացված տվյալների համաձայն, ընթացիկ տարում նախատեսվում է բարձրացնել ԱՊՀ-ի միացյալ զինված ուժերի սպաների հասույթները։ Դասակի հրամանատարը ամսական կստանա 1800-ից մինչեւ 1950 ռ., վաշտինը՝ 2400-2550 ռ., գումարտակինը՝ 2750-2900 ռ., բրիգադինը՝ 2900-3050 ռ., դիվիզիայինը՝ 3250-3400 ռ., կորպուսինը՝ 3500-3650 ռ., ռազմական օկրուգի հրամանատարը՝ մինչեւ 4800 ռ.։

Կավելացվեն նաեւ զինվորական կոչման համար տրվող վճարումները՝ ամսական 50 ռ. սերժանտների համար, մինչեւ 450 ռ.՝ գեներալների համար։ ■

Ստուգեցիք... նոր ասեցիք

Նախկին վարչապետի կաբինետի նախկին անդամներից մեկը, որին թերթիս «Ասում են... բայց ստուգեք» բաժինը իր մարտի 4-ի հրապարակագրով սննդեղենի գործարաններից մեկի պահակային ծառայության պետ էր «նշանակել», իր «կենսագիրներին» եւ «պատեհի բամբասաններին» ցավով հայտնում է, որ չի կարող ընդունել այդ «եկամտաբեր պաշտոնը», քանզի այժմ ընդամենը... հայ-ամերիկյան համատեղ ձեռնարկության տնօրեն է։

Կից ուղարկել է նաեւ Սպինոզային վերագրվող մի գրություն՝ պատին փակցնելու համար. «Մարդիկ ամենաքիչը իշխում են իրենց լեզվի վրա»։

Մենք էլ այդ ենք ասում, էլի։

Լուրերը Interfax-ի, «Սնար»-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Թուրքական շրջափակման առաջին զոհերը մարզիկներն են

Երեւանի «Արարատ» բասկետբոլի տղամարդկանց եւ ՀԱՍՄ ֆուտբոլային թիմերը, որ մրցաշրջանայության պետք է մեկնեին Հորդանան եւ Իրան, «Զվարթնոց» օդանավակայանում երեք օր շարունակ ապարդյուն սպասում էին թուրքական կառավարության թույլտվությանը այդ երկրի օդային տարածքով անցնելու համար։

Նախագահ Թուրգութ Օզալի սպառնալիքը վախեցնել Հայաստանին, հիմք էր տալիս ենթադրելու, որ հարցի դրական լուծումը բացառվում է։ Թուրքական կողմը չէր էլ շտապում հայտնել իր մերժման մասին եւ արհամարհում էր թույլտվության իրավունքի համար «միջնորդի» դեր ստանձնած Մոսկվայի բոլոր հարցադրումները։ Միայն 3-րդ [illegible] ստացվեց մերժման [illegible] «Աէրոֆլոտ»-ի մոսկովյան պատասխանատուն, իր ասելով, մարզիկների տրամադրությունը չգցելու համար նպատակահարմար չգտավ հաղորդել հեռագրի ամբողջ բովանդակությունը, միայն նշեց, որ պատճառը Ղարաբաղում ծավալված իրադարձություններն են։

Հենց օդակայանում իմացանք մարզական մեր մյուս պատվիրակության Թեհրանից ուղարկված տագնապալի հեռագրի մասին։ Իրան մեկնած ծանրորդներն ու մարզիչները հայտնում էին, որ չեն կարող Թուրքիայի տարածքով ավտոբուսով տուն վերադառնալ եւ խնդրում են օդանավ ուղարկել Թեհրանից անմիջապես Երեւան թռչելու համար։

Սակայն այդպես էլ օդանավի հարցը չլուծվեց եւ մեր պատվիրակությունը ռիսկի դիմելով ստիպված ճամփա ընկավ ավտոբուսով, Թուրքիայի տարածքով։

Ահա թե ինչ է պատմում մեր պատվիրակության անդամներից մեկը՝ ծանրորդ, սպորտի վարպետ Վլադիմիր Շաքրյանը.

– Մենք տեղյակ էինք հատկապես վերջին օրերին Թուրքիայում ծավալված հակահայկական հիստերիային, սակայն [illegible] Որոշեցինք վերադառնալ ավտոբուսով Թեհրան-Թավրիզ-Բազարգան-Կարս-Գյումրի ուղերթով։ Իրանի կառավարությունը, որի պատասխանական հյուրն էինք, դիմել էր թուրքական կառավարությանը մեր անվտանգությունը ապահովելու համար։ Բարեհաջող հասանք մինչեւ Կարս։ Այստեղ գնացք նստեցինք, որը պատրաստվում էր շարժվել մեկ ժամից։ Վագոն բարձրացան սառը զենքով զինված (կաստետներ) 30-ից բարձր տարիքի 6-8 տղամարդիկ, եւ հարցնելով՝ «Էրմենի՞», անմիջապես հարձակվեցին մեզ վրա։ Հատկապես ծանր հարվածներ եւ վնասվածքներ հասցրին ծանրամարտի աշխարհի չեմպիոն Իսրայել Միլիտոսյանին, ճատրակորդ Մելիքսեթ Խաչիյանին, ծանրամարտի Հայաստանի հավաքականի մարզիչ Վահան Բիչախչյանին։ Մեր մարզիչները հազիվ զսպեցին մարզիկներին, ասելով, որ ըստ երեւույթին դա սադրանք է, այլապես ծանրորդները, որոնք ատամները սեղմելով հազիվ էին պահում իրենց, կծզմեին վայրագներին։ Այդ ամենը տեղի էր ունենում ոստիկանների ներկայությամբ, որոնք հավանություն էին տալիս կատարվածին։

– Մեր մարզիկների հետ Թուրքիայում կատարված միջադեպի մասին մանրամասն տեղյակ ենք պահել ՀՀ արտգործ նախարարությանը եւ խնդրել համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել, ասաց ՀՀ սպորտկոմիտեի [illegible] նախագահի առաջին տեղակալ Մ. Խաչիրյանը։

Խմբագրության կողմից. Ըստ մեզ հասած ոչ ճշտված տվյալների, Թուրքիայում պատանդ են վերցվել հայաստանցի զբոսաշրջիկներով 3 ավտոբուսներ։

ՍՈՒՐԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Առաջարկում է ձեզ բարձր որակի, հուսալի եւ դիմացկուն ապրանքներ

ԱԳԱՄԱՆԳ

ապրանքա-ֆոնդային բորսայի «Երեւան» բրոկերային գրասենյակը

- Խառատային պտուտակահան հաստոց «Дзержинец» ծրագրային գլխիկով, նոր, գինը 245.000 ռուբլի։
- Ցեմենտատար «ЗИЛ» ավտոմեքենա, 10 տոննա բեռնատարողությամբ, գինը 460.000 ռուբլի։
- Լեգիրված պողպատ «ШХ-15», 10 տոննա, մեկ տոննայի գինը 46.000 ռուբլի։
- IBM 386 համակարգիչ, ծախսի սալիկով եւ անհրաժեշտ ծրագրերով, [illegible] համակարգով, EPSON տպող սարքով, գինը 690.000 ռուբլի։

Այս եւ այլ ձեզ հետաքրքրող ապրանքները ձեռք բերելու համար զանգահարեք 56-48-83, 56-52-28։

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@